

Załącznik Nr 1 do Zarządzenia Nr 371/XI/2015
Burmistrza Gołdapi
z dnia 6 listopada 2015r.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych Gminy Gołdap na lata 2016-2023



(PROJEKT DO KONSULTACJI SPOŁECZNYCH)

GOŁDAP 2015

Spis treści

Wprowadzenie	3
1. Diagnoza sytuacji społecznej w Gminie Gołdap	7
1.1. Ogólna charakterystyka Gminy Gołdap	7
1.2. Ludność	8
1.3. Infrastruktura społeczna	10
1.3.1. Lokalny rynek pracy	10
1.3.2. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia	12
1.3.3. Infrastruktura mieszkaniowa i komunalna	13
1.3.4. Opieka zdrowotna	15
1.3.5. Edukacja	16
1.3.6. Kultura i sport	17
1.3.7. Bezpieczeństwo publiczne	18
1.4. Główne problemy społeczne Gminy Gołdap	19
1.4.1. Analiza skali oraz powodów udzielania pomocy społecznej	19
1.4.2. Problemy społeczne Gminy Gołdap w oczach jej mieszkańców	23
1.4.3. Bezrobocie	25
1.4.4. Niewydolność i dysfunkcje rodzin	27
1.4.5. Sytuacja osób starszych, chorujących i niepełnosprawnych	29
1.5. Aktywność społeczna i obywatelska	30
1.6. Podsumowanie diagnozy – wnioski, prognoza zmian	31
2. Strategia działań	35
2.1. Założenia wstępne	35
2.2. Cele i kierunki działań	38
2.2.1. Obszar: aktywność zawodowa i przedsiębiorczość	40
2.2.2. Obszar: ubóstwo, niepewność mieszkaniowa i bezdomność	41
2.2.3. Obszar: funkcjonowanie rodzin	42
2.2.4. Obszar: dysfunkcje społeczne	43
2.2.5. Obszar: starość, niepełnosprawność, choroby	45
2.2.6. Obszar: aktywność społeczna	46
2.2.7. Obszar: rozwój systemu współpracy i wsparcia	46
2.3. Wdrażanie i monitoring strategii	47
Wskaźniki realizacji działań	50
2.4. Ramy finansowe strategii	56

Wprowadzenie

Lokalna polityka społeczna, w szerokim znaczeniu, stanowi działalność zmierzającą do poprawy standardów życia wszystkich mieszkańców wspólnoty samorządowej. Realizowane w jej ramach działania nie powinny więc koncentrować się jedynie na doraźnym bądź długookresowym wspomaganiu osób i rodzin w trudnych sytuacjach życiowych, natomiast zmierzać do oddziaływania na jakość życia, tak aby minimalizować ryzyko występowania problemów i dysfunkcji oraz maksymalizować zdolność do ich samodzielnego przezwyciężania przez osoby i rodziny. Tak rozumiana polityka społeczna obejmuje zagadnienia z dziedziny zatrudnienia, edukacji, kultury, wypoczynku, ochrony zdrowia czy zabezpieczenia potrzeb materialnych i mieszkaniowych.

Kluczowe znaczenie w programowaniu gminnej polityki społecznej mają regulacje prawne oraz dokumenty strategiczne i programowe przyjmowane na szczeblu międzynarodowym (przede wszystkim UE), krajowym i regionalnym. Definiują one ramy formalno-prawne dla działania władz samorządowych, wskazując jednocześnie priorytetowe obszary interwencji publicznej.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych (w skrócie: SRPS) opracowywana jest na podstawie art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o *pomocy społecznej*, która wymienia jednocześnie elementy składowe tego dokumentu takie jak: diagnoza sytuacji społecznej, prognoza zmian w okresie objętym strategią, a także określenie celów strategicznych, kierunków niezbędnych działań, sposobu realizacji i ram finansowych oraz wskaźników realizacji działań. Ponadto, w świetle ww. ustawy, strategia powinna w szczególności sposób uwzględniać programy pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, a także inne, mające na celu integrację osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka.

Obszar lokalnej polityki społecznej kształtują również inne akty normatywne w randze ustawy, wśród których należy wymienić w szczególności:

- ustawę z dnia 8 marca 1990 r. o *samorządzie gminnym* (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 594 ze zm.);
- ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o *wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 332 ze zm.);
- ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o *przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 ze zm.);
- ustawę z dnia 26 października 1982 r. o *wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi* (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 1356 ze zm.);
- ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o *przeciwdziałaniu narkomanii* (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 124 ze zm.);
- ustawę z dnia 19 sierpnia 1994 r. o *ochronie zdrowia psychicznego* (t.j. Dz. U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1375);
- ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. o *działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1118 ze zm.);
- ustawę z dnia 13 czerwca 2003 r. o *zatrudnieniu socjalnym* (t.j. Dz. U. z 2011 r. Nr 43, poz. 225 ze zm.);
- ustawę z dnia 27 kwietnia 2006 r. o *spółdzielniach socjalnych* (Dz. U. z 2006 r. Nr 94, poz. 651 ze zm.);
- ustawę z dnia 20 kwietnia 2004 r. o *promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 149 ze zm.);

- ustawę z dnia 27 sierpnia 1997 r. o *rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* (t.j. Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 ze zm.);
- ustawę z dnia 28 listopada 2003 r. o *świadczeniach rodzinnych* (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 114 ze zm.);
- ustawę z dnia 21 czerwca 2001 r. o *dotatkach mieszkaniowych* (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 966 ze zm.);
- ustawę z dnia 7 września 2007 r. o *pomocy osobom uprawnionym do alimentów* (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 859).

Szczególne znaczenie w zakresie przeciwdziałania i walki z wykluczeniem społecznym, z uwagi na ich implementację w polskich przepisach i dokumentach strategicznych, mają rozwiązania przyjmowane przez organy Unii Europejskiej, w tym m.in. *Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, opublikowana przez Komisję Europejską w 2010 roku. W świetle założeń tego dokumentu, szczególnie ważna okazuje się współpraca państw członkowskich na rzecz wychodzenia z kryzysu oraz wdrażania reform umożliwiających stawienie czoła wyzwaniom związanym z globalizacją, starzeniem się społeczeństw czy rosnącą potrzebą racjonalnego wykorzystywania zasobów przyrodniczych.

SRPS powinna uwzględniać również postulaty *Strategii Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo*, przyjętej przez Radę Ministrów 25 września 2012 roku. W świetle jej założeń rozwój kapitału społecznego stanowi jedno z kluczowych wyzwań Polski i służy zwiększeniu skali i trwałości zaangażowania oraz współpracy obywatelskiej, będąc jednocześnie jednym z głównych czynników decydujących o rozwoju i konkurencyjności kraju, poszczególnych regionów oraz środowisk lokalnych.

Jednym z kluczowych dokumentów programowych dotyczących rozwiązywania problemów społecznych jest *Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji*. Określono w nim, że walka z ubóstwem i wykluczeniem musi opierać się na wzroście gospodarczym i zatrudnieniu oraz na nowoczesnej i skutecznej ochronie socjalnej. Interwencja innowacyjnej ochrony socjalnej musi być połączona z szerokim zestawem polityk społecznych, łącznie z ukierunkowaną edukacją, pomocą społeczną, mieszkalnictwem, zdrowiem, godzeniem życia prywatnego i zawodowego oraz polityk rodzinnych.

Na poziomie regionalnym kluczowym dokumentem określającym cele i zadania samorządów, publicznych instytucji pomocy społecznej i służb zatrudnienia oraz podmiotów niepublicznych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu jest *Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku*. W odpowiedzi na dominujące problemy regionu takie jak dysfunkcje w rodzinach, wzrost zagrożenia marginalizacją zawodową i społeczną, a także małą aktywność lokalnych społeczności, dokument ten zakłada m.in. tworzenie warunków do możliwie pełnego rozwoju rodziny; stworzenie możliwości wyjścia z izolacji społecznej osób niepełnosprawnych, starszych, uzależnionych, ofiar przemocy, bezdomnych i innych znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej; wspieranie bezrobotnych mieszkańców regionu; a także wzmocnienie postaw prospołecznych, rozwój kompetencji społecznych i umiejętności współpracy poszczególnych jednostek i grup na rzecz własnego otoczenia.

Gminna strategia rozwiązywania problemów społecznych powinna uwzględniać założenia głównych dokumentów strategicznych powiatu i gminy w zakresie polityki społecznej. Cel główny *Strategii Rozwoju Powiatu Gołdapskiego (2009)* zakłada spójność ekonomiczną,

społeczną i przestrzenną powiatu z Regionem Warmii i Mazur oraz regionami Europy; a jeden z jej celów strategicznych – wzrost aktywności społecznej. Realizacja *Powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych (2014)* ma natomiast służyć zapewnieniu mieszkańcom równych szans do pełnego uczestnictwa i rozwoju w życiu społecznym, poprzez wspieranie rodziny w prawidłowym funkcjonowaniu, wspieranie aktywności zawodowej, aktywizację zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób uzależnionych, współuzależnionych, starszych, niepełnosprawnych oraz ofiar przemocy domowej; a także podniesienie poziomu bezpieczeństwa w powiecie.

Kluczowym długoterminowym dokumentem planistycznym gminy jest *Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Gołdapi do roku 2025*. Określa ona cel główny działań władz samorządowych, który brzmi: „poprawa jakości życia mieszkańców Gołdapi poprzez rozwój uzdrowiskowej funkcji gminy”. Cel ten zostanie osiągnięty dzięki realizacji czterech celów strategicznych:

- 1) Wzrost poziomu inwestycji w całoroczną ofertę turystyczną i jej spopularyzowanie.
- 2) Przygotowanie systemu usług publicznych zapewniającego otwartość społeczną.
- 3) Wzrost liczby miejsc pracy w sektorze prywatnym.
- 4) Przygotowanie systemu usług publicznych zapewniającego wysoką jakość kapitału ludzkiego i przestrzenną mobilność mieszkańców.

Strategia rozwoju kładzie silny nacisk na wzmocnienie funkcji uzdrowiskowej gminy, czemu sprzyjać będą działania służące w szczególności: wypracowaniu i popularyzacji produktów uzdrowiskowych oraz turystycznych, rozbudowie infrastruktury turystycznej, poprawie jakości środowiska naturalnego, zapewnieniu równomiernie dostępnej oferty kulturalnej i zdrowotnej, a także organizacji wydarzeń o zasięgu ponadlokalnym. Natomiast w kontekście rozwiązywania problemów społecznych w gminie, szczególne znaczenie mogą mieć cele strategii związane z rozwojem przedsiębiorczości i wzrostem liczby miejsc pracy w sektorze prywatnym, poprawa jakości kształcenia dzieci i młodzieży, rozwój kompetencji cyfrowych mieszkańców, a także poprawa jakości dróg publicznych i dostępności komunikacyjnej.

Niniejszy dokument składa się z dwóch zasadniczych części: diagnozy sytuacji społecznej gminy oraz założeń programowych (wdrożeńowych). Część diagnostyczna obejmuje podstawowe zagadnienia dotyczące funkcjonowania gminy, procesów demograficznych, rynku pracy, problemów społecznych, a także dostępności usług społecznych i aktywności mieszkańców. Została opracowana w oparciu o dane, których najbogatsze źródło stanowił Główny Urząd Statystyczny, w szczególności Bank Danych Lokalnych, a także różne publikacje GUS, zarówno krajowe jak i regionalne udostępniane przez Urząd Statystyczny w Olsztynie. Wykorzystano również dane i sprawozdania Powiatowego Urzędu Pracy w Gołdapi, Urzędu Miejskiego w Gołdapi, Ośrodka Pomocy Społecznej w Gołdapi, placówek oświatowych, Domu Kultury w Gołdapi, Ośrodka Sportu i Rekreacji w Gołdapi i innych instytucji. Zasadniczo analiza została przeprowadzona dla przedziału czasowego 2012-2014, z zastrzeżeniem, iż przyjęto zasadę wykorzystywania danych rocznych najbardziej aktualnych na moment opracowywania dokumentu. W przypadku niektórych obszarów diagnozy przyjęto dłuższy okres analizy, aby uwypuklić zachodzące procesy.

Część wdrożeniowa strategii zawiera natomiast wizję projektowanych zmian oraz katalog niezbędnych kierunków działań, następnie zaś wskazówki, jak skutecznie zarządzać realizacją strategii. Założenia te zostały wypracowane w trakcie warsztatów planowania strategicznego, które odbyły się 15 września 2015 roku w Urzędzie Miejskim w Gołdapi z udziałem

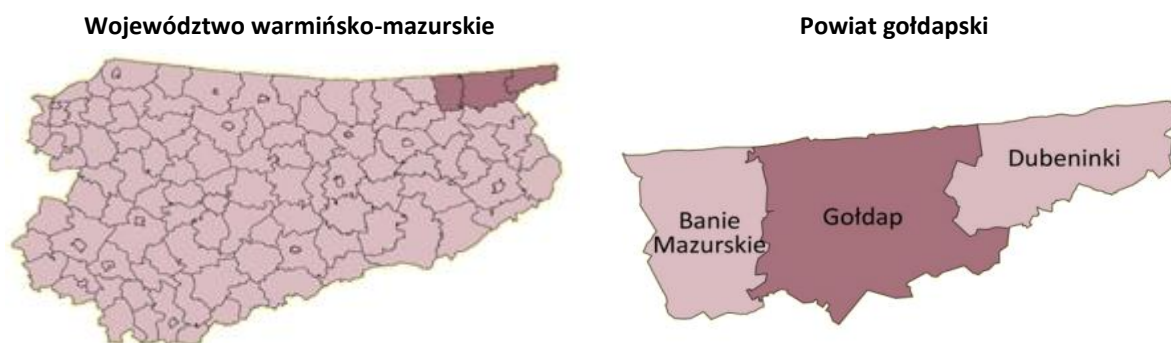
przedstawicieli lokalnych instytucji i organizacji, reprezentujących różne obszary życia społecznego w Gminie.

1. Diagnoza sytuacji społecznej w Gminie Gołdap

1.1. Ogólna charakterystyka Gminy Gołdap

Gmina miejsko-wiejska Gołdap leży w północno-wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego. Administracyjne centrum gminy stanowi miasto Gołdap, które jest jednocześnie stolicą powiatu gołdapskiego. Gmina sąsiaduje od wschodu z gminą wiejską Dubeninki (powiat gołdapski), od zachodu z gminą wiejską Banie Mazurskie (powiat gołdapski), od południa zaś z gminą wiejską Kowale Oleckie (powiat olecki). Północną granicę Gminy Gołdap stanowi granica Polski z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej.

Rysunek 1. Gmina Gołdap na tle województwa i powiatu



Źródło: opracowanie własne na podstawie *Statystycznego Vademecum Samorządowca 2014*, GUS.

Pod względem administracyjnym Gmina Gołdap obejmuje 362 km², na których usytuowanych jest 31 sołectw i 73 miejscowości. Średnia gęstość zaludnienia w Gminie wynosi 57 os/km² i jest ona nieco mniejsza niż przeciętna wartość odnotowywana w województwie warmińsko-mazurskim (60 os/km²).

Gmina Gołdap charakteryzuje się licznymi walorami przyrodniczymi, wśród których należy wymienić przede wszystkim: najwyższe w północno-wschodniej Polsce wzgórza, w tym Piękną Górę z wyciągami narciarskimi, Tatarską Górę, gdzie można spotkać przykłady roślinności tundrowej, a także Puszcę Romincką, stanowiącą jeden z najpiękniejszych w Polsce kompleksów leśnych. Dodatkowo przez obszar Gminy przepływają dwie rzeki: Gołdapa i Jarka, a także znajdują się cztery jeziora, z których największym jest Jezioro Gołdap. Ponad ¼ powierzchni Gminy, a dokładnie 27,2%, stanowią lasy. Tak liczne walory przyrodnicze czynią z Gminy Gołdap prężnie rozwijający się ośrodek turystyczno-wypoczynkowy. Dodatkowo usytuowanie stoków narciarskich na Piękną Górę powoduje, iż Gołdap staje się „kurortem” całorocznym. Natomiast dzięki swoim unikalnym walorom przyrodniczym i klimatycznym, a także najczystszeremu w Polsce powietrzu i zasobom borowiny, miasto Gołdap jest cenionym uzdrowiskiem w północno-wschodniej Polsce.

Szkielet komunikacyjny Gminy Gołdap opiera się przede wszystkim o drogę krajową nr 65 oraz drogi wojewódzkie nr 650, 651 i 652, które umożliwiają mieszkańcom komunikację m.in. z Suwałkami, Sejnam, Węgorzewem, Kętrzynem, Olsztynem, Oleckiem, Ełkiem i Białymstokiem. Pomimo funkcjonalnych połączeń drogowych oraz niedalekiej odległości Gołdapi do innych miast powiatowych, takich jak Olecko, Węgorzewo, Suwałki, zarówno Gmina Gołdap jak i cały powiat gołdapski, charakteryzują się niską liczbą osób dojeżdżających do pracy. Z danych GUS wynika, że powiat gołdapski zaliczany jest do powiatów o najniższej liczbie dojeżdżających do pracy, a także najmniejszej liczbie osób przyjeżdżających do pracy.

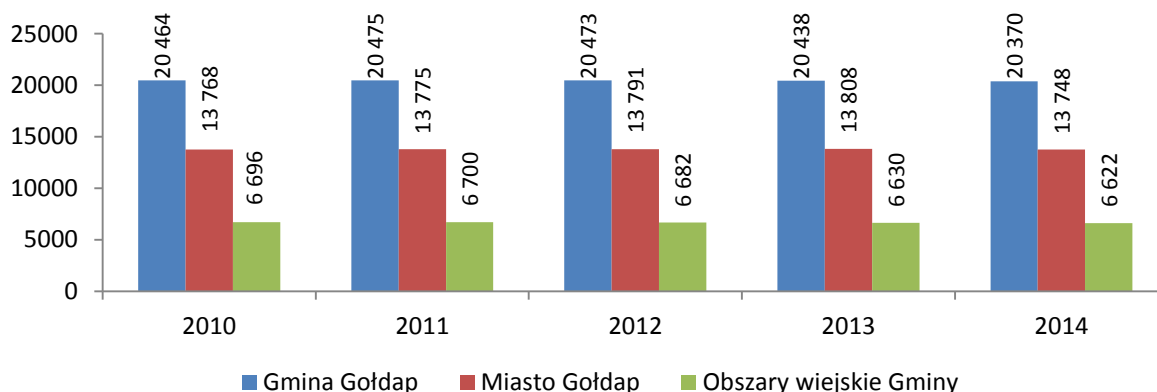
Sąsiedztwo Obwodu Kaliningradzkiego daje Gminie Gołdap wiele potencjalnych możliwości. Po pierwsze, uruchomienie 27 lipca 2012 roku małego ruchu przygranicznego, dopuszczającego wielokrotne przekraczanie granicy polsko-rosyjskiej przez mieszkańców stref przygranicznych, umożliwi rozwój turystyki handlowej. Po drugie, bliskość Obwodu Kaliningradzkiego otwiera szanse przed gołdapską branżą turystyczną – Rosjanie są klientami, którzy nie oszczędzają środków finansowych na swoich wyjazdach turystycznych, a ich wymagania związane są z indywidualnym podejściem i atmosferą miejsc, w których przebywają¹. Po trzecie, Rosjanie są potencjalnymi klientami uzdrowiska w Gołdapi². Niemniej jednak sąsiedztwo z Obwodem Kaliningradzkim oprócz korzyści niesie także pewne zagrożenia związane z rozwojem szarej strefy.

Atutem gospodarczym Gminy Gołdap jest Podstrefa Gołdap wchodząca w skład Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Działanie Podstrefy ma na celu przyspieszenie wzrostu gospodarczego w Gminie Gołdap poprzez umożliwienie prowadzenia działalności gospodarczej na preferencyjnych warunkach. Podstrefa Gołdap zlokalizowana jest w bezpośrednim sąsiedztwie przejścia granicznego z Obwodem Kaliningradzkim. Zajmuje obszar ponad 57 ha, co stanowi 15,3% ogółu powierzchni Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (jedynie większą powierzchnię zajmują Podstrefy Ełk i Suwałki). Działalność w Podstrefie to głównie produkcja suchych zapraw tynkowych, mebli, wyrobów metalowych, kopert, opakowań i plastrów miodu z tektury, okien, łodzi i jachtów.

1.2. Ludność

Gminę Gołdap w 2014 roku zamieszkiwało 20 370 osób, co stanowi 74,5% ludności powiatu gołdapskiego i zaledwie 1,4% populacji województwa warmińsko-mazurskiego. Ludność Gminy skoncentrowana jest głównie w Gołdapi, którą zamieszkiwało ponad 13,7 tys. osób, co stanowiło około 66% populacji całej Gminy Gołdap. Obszary wiejskie skupiały natomiast 32,5% ludności Gminy.

Wykres 1. Liczba ludności w Gminie Gołdap w latach 2010-2014



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Struktura ludności ze względu na płeć jest dość wyrównana, ponieważ 49,6% ludności Gminy stanowili mężczyźni, a 50,4% kobiety, co oznacza, że na 100 mężczyzn w 2014 roku przypadało 101 kobiet (w województwie warmińsko-mazurskim 104, a średnio w kraju 107).

¹ K. Szmigiel-Rawska, W. Dziemianowicz, W. Samulowski, i in., *Diagnoza Gminy Gołdap*, Załącznik nr 3 do Zarządzenia nr 774/X/2013 Burmistrza Gołdapi z dnia 25 października 2013r., s. 10.

² Ibidem, s. 11.

W latach 2010-2014 roku zauważalne były wahania liczby ludności zarówno w mieście jak i na obszarach wiejskich Gminy Gołdap, skutkujące nieznacznym spadkiem liczby ludności. W okresie tym liczba mieszkańców miasta zmniejszyła się zaledwie o 0,1%, tj. o 20 osób, a liczba mieszkańców obszarów wiejskich o 1,1%, tj. o 74 osoby. W sumie całkowita liczba ludności Gminy w badanym okresie zmniejszyła się o 0,5%, czyli o 94 osoby.

Tabela 1. Przyrost naturalny i saldo migracji w Gminie Gołdap w latach 2010-2014

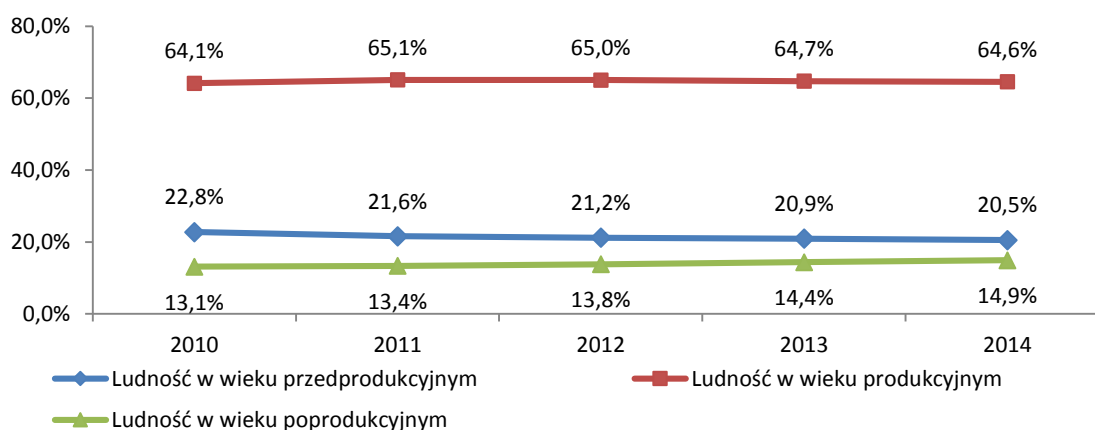
Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Urodzenia żywe	254	242	249	222	187
Zgony ogółem	181	149	186	185	170
Przyrost naturalny	73	93	63	37	17
Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	3,6	4,5	3,1	1,8	0,8
Zameldowania na pobyt stały	228	196	216	262	194
Wymeldowania z pobytu stałego	319	278	300	336	279
Saldo migracji	-91	-82	-84	-74	-85
Saldo migracji na 1000 mieszkańców	-4,4	-4,0	-4,1	-3,6	-4,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W tabeli 1 przedstawiono informacje na temat wielkości przyrostu naturalnego oraz migracji w Gminie Gołdap w latach 2010-2014. Przyrost naturalny jest to różnica między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów w danym okresie. Z niniejszych danych wynika, iż przy malejącej liczbie urodzeń oraz relatywnie wysokiej liczbie zgonów, przyrost naturalny zaczyna maleć. Pozostaje on jednak nadal dodatni, co oznacza, że w Gminie Gołdap rodzi się więcej osób niż umiera.

Oprócz malejącego przyrostu naturalnego, na spadek liczby ludności w Gminie Gołdap wpływa niekorzystne saldo migracji, czyli różnica pomiędzy napływem a odpływem ludności. Nieprzerwanie od 2010 roku saldo migracji w Gminie Gołdap jest ujemne, co oznacza, że liczba jej mieszkańców zmniejsza się na skutek ruchów migracyjnych.

Wykres 2. Odsetek ludności według ekonomicznych grup wieku w Gminie Gołdap w latach 2010-2014



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Natomiast z analizy struktury ludności według ekonomicznych grup wieku³ wynika, że w Gminie Gołdap ma miejsce proces tzw. „starzenia się społeczeństwa”, który jest ogólnym

³ Podział ludności wg ekonomicznych grup wieku uwzględnia trzy przedziały związane z pełnionymi funkcjami w społeczeństwie i rolami zawodowymi: osoby w wieku przedprodukcyjnym (tj. 0-17 lat), osoby w wieku

zjawiskiem dla całego kraju i UE. W latach 2010-2014 w skali Gminy obserwowany był sukcesywny spadek udziału osób w wieku przedprodukcyjnym (tj. dzieci i młodzieży do 17 roku życia) – z 22,8% w 2010 roku do 20,5% w 2014 roku.

Od 2011 roku maleje odsetek osób w wieku produkcyjnym (tj. mężczyzn w wieku 18-64 lata i kobiet w wieku 18-59 lat), z 65,1% w 2011 roku do 64,6% w 2014 roku. Jednocześnie widoczny jest sukcesywny wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym (tj. mężczyzn w wieku 65 lat i więcej oraz kobiet w wieku 60 lat i więcej). Niniejsze tendencje wynikają głównie z malejącego przyrostu naturalnego (kobiety rodzą coraz mniej dzieci), a także wydłużającej się średniej długości życia.

1.3. Infrastruktura społeczna

Jakość życia jest zdeterminowana przez szereg czynników, do których można zaliczyć dostęp do służby zdrowia, edukacji, kultury i zatrudnienia, stan infrastruktury mieszkaniowej i komunalnej, a także bezpieczeństwo publiczne. Istotne znaczenie ma również fakt, iż miasto Gołdap jest siedzibą władz gminy i powiatu, a także różnych instytucji publicznych oraz przedsiębiorstw prywatnych, tym samym pełni dla lokalnej społeczności wiele funkcji: administracyjną, transportową, handlową, kulturalno-oświatową i medyczną. Jednocześnie charakter Gminy Gołdap jako gminy miejsko-wiejskiej wiąże się ze zróżnicowaniem dostępu do infrastruktury i usług społecznych według kryterium zamieszkania: miasto – tereny wiejskie. Mieszkańcy miasta mają bogatszą ofertę i większy dostęp do usług społecznych niż ma to miejsce na wsi.

Poniżej przedstawiono wybrane kwestie charakteryzujące szeroko rozumianą infrastrukturę społeczną w Gminie Gołdap.

1.3.1. Lokalny rynek pracy

Sytuacja na lokalnym rynku pracy kształtuje jakość życia mieszkańców Gminy Gołdap, a także wpływa na ich zamożność. Otrzymywane wynagrodzenia stanowią często główny dochód gospodarstw domowych, stąd też sytuacja na rynku pracy wpływa na sytuację społeczną. Poniżej przedstawiono analizę w zakresie liczby pracujących, podmiotów gospodarki narodowej oraz wynagrodzeń za pracę.

Według danych GUS, w 2013 roku⁴ w Gminie Gołdap pracowało 3 770 osób, co stanowiło 93,1% ogółu pracujących powiatu gołdapskiego oraz 1,4% pracujących w województwie warmińsko-mazurskim. Zdecydowaną większość pracujących, bo aż 90,2% ogółu (3 402 osoby), stanowili mieszkańcy miasta Gołdap. Mieszkańcy wsi to niespełna 10% pracujących w Gminie (368 osób). Wśród wszystkich osób zatrudnionych w Gminie Gołdap kobiety stanowiły 47,4%.

W 2013 roku na każdy 1 000 mieszkańców Gminy Gołdap przypadały 184 osoby pracujące. Pod tym względem sytuacja w Gminie przedstawia się nieznacznie gorzej niż w województwie, gdzie wskaźnik ten wyniósł 186 osób. Niemniej jednak sytuacja zatrudnieniowa w gminie Gołdap jest bardzo zróżnicowana wewnętrznie ze względu na miejsce zamieszkania. Okazuje się bowiem, że na każdy 1 000 mieszkańców miasta Gołdap przypada aż 246 osób pracujących, zaś na wsi wskaźnik ten wynosi zaledwie 55 osób. Powyższe dane świadczą o trudniejszej sytuacji zatrudnieniowej na obszarach wiejskich.

produkcyjnym (kobiety 18-59 lat, mężczyźni 18-64 lata) oraz osoby w wieku poprodukcyjnym (kobiety od 60 lat wzwyż, mężczyźni od 65 lat wzwyż).

⁴ Brak danych GUS na 2014 rok.

Lata 2010-2013 to okres zawirowań na rynku pracy spowodowany globalnym spowolnieniem gospodarczym na świecie, które zapoczątkował kryzys gospodarczy w USA w 2008 roku. W analizowanym okresie liczba pracujących w Gminie Gołdap zmalała o 175 osób, czyli o 4,4%. W województwie warmińsko mazurskim spadek ten był znacznie mniejszy i wyniósł zaledwie 0,9%.

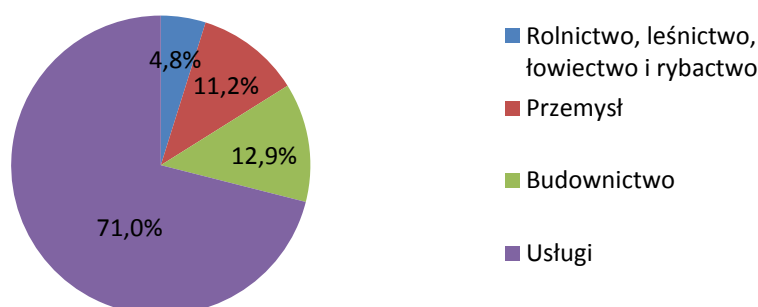
Zgodnie z rejestrem REGON, na koniec 2014 roku na terenie Gminy Gołdap funkcjonowało 1 796 podmiotów gospodarki narodowej⁵, które stanowiły 81,9% wszystkich przedsiębiorstw i organizacji działających w powiecie gołdapskim oraz zaledwie 1,5% z terenu województwa warmińsko-mazurskiego. Zdecydowana większość podmiotów zarejestrowanych na terenie Gminy miała swoją siedzibę w mieście (78,8%).

W strukturze podmiotów gospodarczych w Gminie Gołdap w 2014 roku dominowały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, stanowiące 71,1% ogółu podmiotów gospodarczych. Na drugim miejscu znalazły się spółki cywilne (5,3%), na trzecim zaś spółki handlowe, tj. spółki z o. o. i osobowe (4,7%). Warto zwrócić uwagę, że w Gminie Gołdap nie działało żadne przedsiębiorstwo państwowe ani spółka akcyjna.

Lata 2010-2014 w Gminie Gołdap przyniosły spadek liczby działających firm, który wyniósł 2,0% - z 1 833 w 2010 roku do 1 796 podmiotów w roku 2014. W analogicznym czasie w kraju oraz województwie warmińsko-mazurskim odnotowano tendencję odwrotną – liczba przedsiębiorstw wzrosła (odpowiednio o 5,4% i 3,6%). Niemniej jednak liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców jest wyższa niż wartość odnotowywana w województwie. W 2014 roku w Gminie Gołdap przypadły bowiem 882 podmioty na 10 tys. ludności, w województwie zaś 854.

W strukturze podmiotów gospodarczych pod względem wielkości przeważały firmy mikro, tj. zatrudniające do 9 osób. Stanowiły one w Gminie Gołdap 94,9% ogółu podmiotów gospodarczych. Na drugim miejscu, choć ze zdecydowanie niższą wartością (4,0%), uplasowały się firmy małe zatrudniające od 10 do 49 pracowników, ogółu firm. Warto ponadto zwrócić uwagę, że na terenie miasta funkcjonowało 19 średnich przedsiębiorstw, zatrudniających od 50 do 249 pracowników (1,3% ogółu firm w Gminie), a także jedno przedsiębiorstwo zatrudniające powyżej 250 pracowników. Natomiast na terenach wiejskich nie działały średnie bądź duże przedsiębiorstwa.

Wykres 3. Struktura podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w Gminie Gołdap według sekcji PKD w 2014 roku



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

⁵ Podmioty gospodarki narodowej, według definicji GUS, są to osoby prawne, jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, w tym m.in. instytucje publiczne, przedsiębiorstwa, spółdzielnie, fundacje i stowarzyszenia.

W 2014 roku podmioty gospodarki narodowej najliczniej funkcjonowały w sektorze usług, który skupiał 71,0% ogółu firm. Na drugim miejscu znalazła się branża budowlana, w której działało 12,9% przedsiębiorstw. Niewiele mniej podmiotów, bo 11,2%, funkcjonowało w przemyśle. Najmniejszą sekcją było rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, w której działało jedynie 4,8% ogółu przedsiębiorstw.

Jednym z wyznaczników kondycji lokalnej gospodarki oraz warunków życia ludności jest poziom wynagrodzeń pracowników. Analizując ten obszar tematyczny, warto skorzystać z danych GUS dotyczących miesięcznego wynagrodzenia brutto, które są publikowane na poziomie kraju, województw i powiatów. Oczywiście dane te należy rozpatrywać w kontekście innych parametrów, takich jak koszty życia, dostępność usług medycznych, edukacji itd. Daje on jednak pewien pogląd na sytuację społeczno-ekonomiczną.

Według danych GUS, przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Polsce w 2013 roku⁶ wyniosło 3 877,43 zł. W województwie warmińsko-mazurskim było to natomiast 3 264,63 zł, zaś w powiecie gołdapskim 2 775,90 zł. Z powyższych danych wynika, iż przeciętne wynagrodzenie w powiecie gołdapskim stanowiło zaledwie 71,6% wartości średniej pensji krajowej oraz 85,0% wartości przeciętnej płacy w regionie.

Dodatkowo płace nominalne w powiecie gołdapskim rosną wolniej niż ma to miejsce w kraju i w województwie⁷. Mając na uwadze powyższe dane, należy stwierdzić, iż istnieje ryzyko zwiększenia się luki pomiędzy wynagrodzeniami oferowanymi w powiecie, w regionie i kraju. Jest to szczególnie prawdopodobne w przypadku, gdy tempo dynamiki wzrostu płac w powiecie gołdapskim utrzyma się na niższym poziomie niż średnio w kraju i województwie, natomiast koszty życia będą rosły w podobnym tempie.

1.3.2. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia

Polityka społeczna realizowana na poziomie gminy adresowana jest do wszystkich członków wspólnoty samorządowej i ma prowadzić do takiej sytuacji, w której cała społeczność lokalna będzie funkcjonować sprawnie i efektywnie. Szczególną uwagę poświęca jednak tym osobom i rodzinom, które doświadczają trudnych sytuacji życiowych (zwłaszcza defaworyzowanym na rynku pracy i w życiu zbiorowym), wtedy, gdy nie są one w stanie pokonać wyzwań i barier wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Na ich rzecz organizowany jest instytucjonalny system pomocy i wsparcia.

Podstawową jednostką organizacyjną Gminy Gołdap, realizującą zadania z zakresu pracy z osobami i rodzinami znajdującymi się w trudnej sytuacji życiowej, jest Ośrodek Pomocy Społecznej w Gołdapi. Jego działalność polega w szczególności na:

- ✓ pracy socjalnej,
- ✓ prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej,
- ✓ analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej,
- ✓ realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych,
- ✓ rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb,

⁶ Brak danych GUS na 2014 rok.

⁷ W latach 2010-2013 przeciętna pensja w powiecie gołdapskim wzrosła o 10,4% (z 2 515,32 zł w 2010 roku do 2 775,90 w 2013 roku), natomiast w kraju o 12,9% (z 3 435,00 zł w 2010 roku do 3 877,43 w 2013 roku), a w województwie warmińsko-mazurskim o 13,4% (z 2 879,97 zł w 2010 roku do 3 264,63 w 2013 roku).

- ✓ prowadzeniu Karty Dużej Rodziny, akcji społecznych o tematyce profilaktycznej oraz przeciw przemocy w rodzinie;
- ✓ przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą o pomocy społecznej świadczeń pieniężnych (zasilek stały, zasilek okresowy, zasilek celowy),
- ✓ realizacji zadań wynikających z ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz dodatków mieszkaniowych.

Wśród pozostałych jednostek składających się na lokalny system pomocy i wsparcia należy wymienić w szczególności:

- 1) Środowiskowy Dom Samopomocy „Słoneczny Dom” w Gołdapi,
- 2) Warsztaty Terapii Zajęciowej Caritas Diecezji Ełckiej w Gołdapi,
- 3) Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych przy Urzędzie Miejskim w Gołdapi,
- 4) Gminny Punkt Informacyjno-Konsultacyjny w Gołdapi dla osób uzależnionych, ich rodzin oraz osób doświadczających przemocy w rodzinie,
- 5) Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Gołdapi,
- 6) Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Gołdapi,
- 7) Powiatowy Urząd Pracy w Gołdapi,
- 8) Poradnia rodzinna działająca przy Parafii NMP Matki Kościoła w Gołdapi,
- 9) Centrum Kształcenia i Wychowania Ochotniczych Hufców Pracy w Gołdapi,
- 10) Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Lider w EGO”,
- 11) Centrum Wolontariatu przy Stowarzyszeniu „Partnerstwo Sztuk” w Gołdapi,
- 12) Gołdapski Uniwersytet Trzeciego Wieku.

Istotne znaczenie odgrywa współpraca wyżej wymienionych jednostek z placówkami oświatowymi, instytucjami kultury, policją, sądem i służbą kuratorską, strażą pożarną, zakładami opieki zdrowotnej, a także sektorem przedsiębiorców i ekonomią społeczną. Podmioty te, z racji posiadanych kompetencji i wykonywanych zadań, mają duży wpływ na skuteczność pomocy i wsparcia oferowanej mieszkańcom.

1.3.3. Infrastruktura mieszkaniowa i komunalna

Według danych GUS, w 2013 roku⁸ w Gminie Gołdap było 2 293 budynków mieszkalnych. Ich rozmieszczenie było dość równomierne, z lekką przewagą miasta Gołdap, gdzie znajdowało się 55,7% ogółu budynków mieszkalnych. Jednocześnie w 2013 roku na terenie Gminy Gołdap zlokalizowanych było 6 555 mieszkań, z czego 72,8% mieściło się w granicach miasta, a 27,8% na obszarach wiejskich.

Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania w Gminie Gołdap w 2013 roku wynosiła 68,5 m². Wartość ta była niższa zarówno w odniesieniu do wartości odnotowanej średnio w kraju (73,1 m²), jak i w całym powiecie gołdapskim (69,7 m²), zaś wyższa od średniej w województwie warmińsko-mazurskim (67,7 m²). Statystyczna wielkość mieszkania w Gminie Gołdap była wyższa na obszarach wiejskich, gdzie wynosiła 76,6 m², natomiast w mieście przeciętne mieszkanie liczyło 65,5 m². Z kolei przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w przeliczeniu na jedną osobę na terenach wiejskich Gminy Gołdap wynosiła 20,6 m² i była mniejsza od analogicznej wartości odnotowanej w mieście – 22,6 m². Warto nadmienić, iż liczba mieszkań przypadającą na 1000 mieszkańców na terenie miasta Gołdap jest większa niż na obszarach wiejskich Gminy – w 2013 roku w mieście wartość wskaźnika wynosiła 345,8, zaś na wsi – 268,5.

⁸ Brak danych GUS na 2014 rok.

Tabela 2. Zasoby mieszkaniowe w Gminie Gołdap w latach 2010-2013

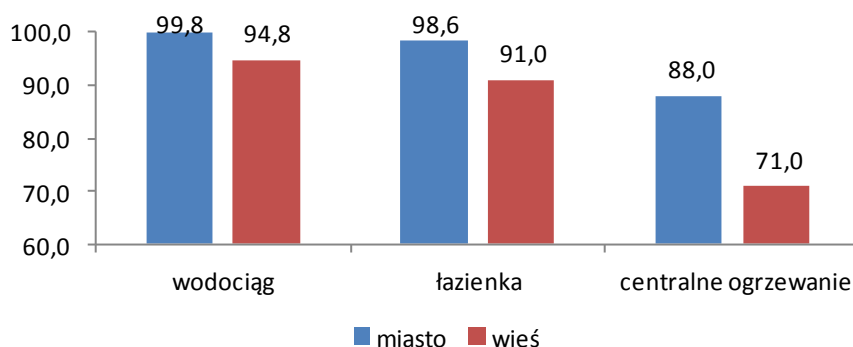
Wyszczególnienie		2010	2011	2012	2013
Budynki mieszkalne	szt.	2 138	2 233	2 258	2 293
Mieszkania	szt.	6 411	6 429	6 464	6 555
Średnia pow. użytkowa mieszkań	m2	67,7	67,9	68,2	68,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Pozytywne znaczenie ma fakt, iż na przestrzeni lat 2010-2013 zwiększeniu uległy wskaźniki dotyczące zasobów mieszkaniowych w Gminie Gołdap. Liczba budynków mieszkalnych wzrosła o 7,2%, liczba mieszkań o 2,2%, natomiast średnia powierzchnia użytkowa mieszkań o 3,4%. Główną zasługę w poprawie sytuacji mają mieszkańcy gminy jako prywatni inwestorzy realizujący budowę domów na własny użytek lub adaptujący pomieszczenia niemieszkalne na cele mieszkaniowe.

Analizując zasoby mieszkaniowe Gminy, należy zwrócić uwagę na wyposażenie mieszkań w instalacje i urządzenia techniczno-sanitarne: wodociąg (kran z bieżącą wodą), łazienkę (z zainstalowaną wanną lub kabiną prysznicową oraz urządzeniem odprowadzającym zużyty wodę do kanalizacji lub szamba) oraz centralne ogrzewanie (sieciowe lub indywidualne). Pod tym względem sytuacja mieszkaniowa w mieście Gołdap jest lepsza niż na terenach wiejskich, niemniej w porównaniu z powiatem, województwem i krajem, mieszkania w Gminie charakteryzuje lepsze wyposażenie w urządzenia techniczno-sanitarne.

Wykres 4. Wyposażenie mieszkań w Gminie Gołdap w wybrane urządzenia techniczno-sanitarne w 2013 r.



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Część zasobów mieszkaniowych pozostaje w posiadaniu Gminy. Są to zasoby komunalne udostępniane mieszkańcom jako mieszkania komunalne lub socjalne. W 2014 roku ich liczba wyniosła odpowiednio 294 oraz 24. Wniosek o przyznanie mieszkania komunalnego złożyło 38 osób, natomiast na mieszkanie socjalne oczekiwały 42 osoby. Wiąże się to m.in. z ubóstwem i niezaradnością części mieszkańców, którzy nie potrafią zapewnić sobie odpowiednich warunków mieszkaniowych, zwłaszcza w obliczu rosnących kosztów utrzymania oraz wysokich kosztów kredytów hipotecznych.

Spośród zasobów infrastruktury komunalnej należy wymienić sieć wodociągową oraz kanalizacyjną, z której korzystają gospodarstwa domowe oraz inne podmioty zlokalizowane na terenie gminy. Zasobami wodociągowymi i kanalizacyjnymi w Gminie Gołdap zarządza Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o., którego cały kapitał zakładowy należy do Gminy Gołdap. Przedsiębiorstwo m.in. gospodaruje na 12 ujęciach wody, a do jego zasobów należą także tężnie solankowe oraz pijalnia wód leczniczych i mineralnych. Ponadto

eksploatuje ono oczyszczalnię ścieków Gołdap oraz 5 oczyszczalni ścieków w miejscowościach Boćwinka, Babki, Galwecie, Bronisze i Wilkasy.

Według danych GUS, łączna przepustowość powyższych oczyszczalni w 2013 roku wynosiła 3 055 m³/dobę, a korzystało z nich 18 056 mieszkańców Gminy, co stanowiło 88,3% ogólnej populacji ludności (średnio w Polsce było to 70,3% ludności, a w województwie warmińsko-mazurskim 74,8%). Jednocześnie na terenie Gminy Gołdap w 2013 roku istniało 65 przydomowych oczyszczalni ścieków oraz 800 zbiorników bezodpływowych (tzw. szamb). W latach 2010-2013 w Gminie Gołdap nastąpił znaczny wzrost długości sieci wodociągowej oraz kanalizacyjnej. W analizowanym okresie długość sieci wodociągowej zwiększyła się o 23,9% (tj. o 23,3 km), natomiast sieć kanalizacyjna zwiększyła się o 22,6% (tj. o 44 km). Jednocześnie nastąpił wzrost udziału ludności korzystającej z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, do poziomu odpowiednio 88,9% oraz 75,3%. Z sieci korzysta większy odsetek mieszkańców miasta Gołdap niż terenów wiejskich Gminy, aczkolwiek na wsi obserwowalny jest szybszy przyrost wartości wskaźników w omawianym zakresie.

1.3.4. Opieka zdrowotna

Znaczenie Gołdapi jako ważnego centrum administracyjnego, gospodarczego i społecznego w północno-wschodniej Polsce obrazuje sfera usług zdrowotnych. Miasto charakteryzuje się dostępnością podstawowej opieki zdrowotnej (POZ), w której zawiera się leczenie oraz profilaktyka chorób, rehabilitacja, a także zapewnienie opieki pielęgniarki środowiskowej oraz położnej, a także pozostałych kategorii świadczeń medycznych takich jak leczenie stomatologiczne, ambulatoryjna opieka specjalistyczna (porady i badania diagnostyczne prowadzone w poradniach specjalistycznych), leczenie szpitalne, opieka psychiatryczna oraz poradnia leczenia uzależnień.

Na terenie Gołdapi znajdują się trzy placówki będące istotnym elementem ponadlokalnego systemu opieki zdrowotnej:

- ▶ Szpital będący własnością spółki GoldMedica sp. z o.o., która powstała na początku 2013 roku w wyniku przekształcenia Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w spółkę prawa handlowego; w jego skład wchodzi: izba przyjęć, 4 oddziały (wewnętrzny, chirurgii jednego dnia, ginekologiczny jednego dnia oraz pediatriczny), dział fizjoterapii, laboratorium analityczne oraz 5 poradni specjalistycznych (neurologiczna, ginekologiczno-położnicza, chirurgii urazowej, chirurgii urazowo-ortopedycznej oraz preluksacyjna).
- ▶ NZOZ WITAL Sanatorium Uzdrowskie wraz ze szpitalem uzdrowskim; w ramach sanatorium działa Centrum Rehabilitacji Dzieci i Młodzieży „Marzenia”, które specjalizuje się w rehabilitacji dzieci z mózgowym porażeniem dziecięcym, a także prowadzi terapię dzieci i młodzieży z ogólnie pojętymi problemami rozwojowymi sfery ruchowej.
- ▶ Samodzielny Publiczny Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy będący jednostką organizacyjną Powiatu Gołdapskiego, w którym osoby dorosłe, przewlekłe chore mogą czasowo przebywać. Dla osób chorych, w okresie paliatywnym i terminalnym przewidziane są usługi hospicjum domowego oraz pielęgniarskiej opieki długoterminowej. Dodatkowo w skład placówki wchodzi specjalistyczna poradnia rehabilitacyjna.

Ponadto w Gołdapi swoją siedzibę mają m.in.: Poradnia Zdrowia Psychicznego oraz Terapii Uzależnienia i Współuzależnienia od Alkoholu (dwa gabinety specjalistyczne w ramach jednego ZOZ), poradnia ginekologiczno-położnicza, okulistyczna oraz poradnia logopedyczna,

a także gabinety stomatologiczne, przychodnie lekarzy pierwszego kontaktu oraz praktyki pielęgniarek i położnych. Jedna przychodnia jest ponadto ulokowana na terenach wiejskich – w Grabowie. Jak widać, istnieje spora różnorodność oferowanych usług medycznych. Głównym problemem w dostępie do opieki zdrowotnej dla mieszkańców są kolejki do lekarzy POZ i specjalistów, z uwagi na zbyt małą ich liczbę na terenie gminy oraz zbyt niskie limity świadczeń przyznanych przez Narodowy Fundusz Zdrowia⁹. Gmina Gołdap charakteryzuje się ponadto niższą dostępnością aptek. W 2014 roku działały tu zaledwie cztery ogólnodostępne apteki (wszystkie miały siedzibę w mieście)¹⁰.

1.3.5. Edukacja

Do zadań własnych gminy, zgodnie z art. 7 pkt 8 ustawy o samorządzie gminnym, należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty w zakresie edukacji. Realizując zadania ustawowe Gmina Gołdap prowadzi placówki oświatowe na poziomie przedszkolnym, podstawowym i gimnazjalnym.

W roku szkolnym 2013/2014 na terenie Gminy Gołdap wychowanie przedszkolne odbywało się w 3 przedszkolach, w tym 2 niepublicznych, oraz w 8 oddziałach przedszkolnych zlokalizowanych w szkołach podstawowych. W sumie edukacją przedszkolną objętych było 755 dzieci.

Samorząd gminy prowadzi 8 szkół podstawowych (3 w Gołdapi oraz w Boćwinie, Galweciach, Jabłońskich, Pogorzeli i Grabowie), dzięki czemu realizuje ustawowe zadania związane z realizacją edukacji podstawowej. W roku szkolnym 2013/2014 do szkół tych uczęszczało ogółem 1 272 uczniów. Ponadto Gmina prowadzi 2 gimnazja, którymi są Gimnazjum nr 1 im. Noblistów Polskich w Gołdapi oraz Gimnazjum w Zespole Szkół w Grabowie. Łącznie do obu tych gimnazjów w roku szkolnym 2013/2014 uczęszczało 628 osób.

Spośród szkół ponagimnazjalnych działających na terenie Gminy Gołdap warto wymienić dwie placówki prowadzone przez Starostwo Powiatowe w Gołdapi: Liceum Ogólnokształcące im. Jana Pawła II oraz Zespół Szkół Zawodowych w Gołdapi, w ramach którego funkcjonuje 4-letnie technikum, kształcące w zawodzie m.in.: technika żywienia i usług gastronomicznych, technika pojazdów samochodowych, technika obsługi turystycznej, technika logistyki oraz technika budownictwa. Dodatkowo w Zespole Szkół Zawodowych działa 3-letnia zasadnicza szkoła zawodowa, kształcąca m.in. w zawodach: kucharz, sprzedawca, mechanik pojazdów samochodowych i ślusarz. Placówka ta kieruje swoją ofertę nie tylko dla młodzieży, ale też i osób dorosłych w ramach liceum ogólnokształcącego dla dorosłych oraz szkoły policealnej, kształcącej w zawodach: technik administracji, technik bhp, opiekun medyczny, opiekun w domu pomocy społecznej oraz technik rachunkowości.

Analizując sytuację edukacyjną, warto zwrócić uwagę na wyniki uczniów uzyskiwane w egzaminach kończących poszczególne etapy kształcenia. Z danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łomży wynika, że w ramach sprawdzianu szóstoklasisty uczniowie z Gminy Gołdap w 2014 roku uzyskali średnio lepsze wyniki niż przeciętnie odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim bądź w kraju. Na 40 możliwych punktów do zdobycia, uczniowie z Gminy Gołdap uzyskali 26,0 punktów, w kraju zaś było to 25,8 punktów, a w

⁹ Według danych GUS, w 2014 roku w Gminie Gołdap udzielono 89 336 porad w ramach podstawowej opieki zdrowotnej, co w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców daje 2 280 porad. Jest to mniej porad lekarskich niż w kraju bądź województwie (odpowiednio 2 409 i 2 429 porad na 10 tys. ludności). Zdecydowana większość z nich była świadczona na terenie miasta Gołdap – było to 93,1% ogółu wszystkich porad w zakresie POZ.

¹⁰ Na jedną aptekę w Gminie Gołdap przypadało aż 5 093 mieszkańców. W kraju średnia ta wynosiła 3 094 osoby, a w województwie – 3 471 osób.

województwie warmińsko-mazurskim 25,2 pkt. Natomiast w przypadku egzaminu gimnazjalnego uczniowie z terenu Gminy uzyskali gorsze wyniki niż średnio w kraju bądź województwie. Dotyczyło to wszystkich przedmiotów, przy czym największe różnice odnotowano w przypadku języka polskiego i matematyki.

1.3.6. Kultura i sport

Główną jednostką odpowiedzialną za prowadzenie działalności z zakresu kultury na terenie Gminy Gołdapi jest Dom Kultury w Gołdapi. Jego funkcjonowanie skupia się przede wszystkim wokół edukacji kulturalnej i aktywizowania społeczności lokalnej na terenie Gminy, a także obejmuje organizację cyklicznych i okazjonalnych imprez kulturalnych. Dodatkowo w ramach placówki działa kino oraz Galeria K-2.

Dom Kultury w Gołdapi posiada bogatą ofertę edukacji kulturalnej – oferowane są zajęcia nauki gry na gitarze, tańca towarzyskiego, tańca ognia, tańca nowoczesnego, a także zajęcia wokalne i teatralne. DK prowadzi również pracownie artystyczne: fotograficzną, plastyczną, witrażu, rysunku oraz ceramiczną. W 2014 roku na stałe, systematyczne zajęcia organizowane przez Dom Kultury uczęszczało ok. 350 osób – dzieci, młodzież oraz dorośli, zaś w imprezach i wydarzeniach kulturalnych (wystawy, koncerty, spotkania, festiwale) wzięło udział około 10 000 mieszkańców Gminy.

W strukturze Domu Kultury w Gołdapi funkcjonują 4 świetlice wiejskie (Grabowie, Żelazkach, Kozakach i Siedlisku). Są one organizatorami licznych zajęć i imprez dla lokalnej społeczności, w tym zajęć plastyczno-technicznych, kulinarnych, komputerowych, sportowych oraz taneczno-muzycznych. Dodatkowo w świetlicach organizowane są różnego rodzaju imprezy kulturalne, konkursy i turnieje, a także zawody sportowe.

W aktywnym życiu kulturalnym Gminy uczestniczy także Biblioteka Publiczna w Gołdapi, która posiada filię w Grabowie. W 2014 roku księgozbiór biblioteki liczył 57 794 woluminów, z czego 16,5% stanowiły książki zgromadzone w Grabowie. Biblioteka skupiała ogółem 1 774 czytelników, z czego 13% zarejestrowanych było w filii w Grabowie¹¹. Biblioteka prowadzi także Muzeum Ziemi Gołdapskiej im. Mieczysława Ratasiewicza, w którym znajdują się przedmioty oraz pamiątki (przedwojenne i wojenne, historyczne oraz etnograficzne, geologiczne i militarne) związane z okolicznymi terenami.

Gminną jednostką organizacyjną wykonującą działania w zakresie kultury fizycznej, sportu i rekreacji jest Ośrodek Sportu i Rekreacji w Gołdapi (OSiR). Dysponuje on m.in. trasami narciarskimi i biegowymi w Lesie Kumiecie, lodowiskiem sztucznym „Biały Orlik”, stadionem sportowym, Kompleksem Sportowo-Rekreacyjnym „Hala-Basen” z krytą pływalnią oraz halą sportowo-widowiskową, a także ośrodkiem wypoczynkowym „Słoneczny Zakątek” znajdującym się przy Plaży Miejskiej, w skład którego wchodzi wypożyczalnia sprzętu sportowego, pole namiotowe oraz strzeżone kąpielisko. W 2014 roku tylko z samego Kompleksu „Hala-Basen” skorzystało ponad 145 tys. osób (w tym z pływalni 56 tys. osób, a z hali sportowej blisko 80 tys. osób).

Oprócz tworzenia warunków do uprawiania sportu i rekreacji, OSiR organizuje także największe w skali Gminy imprezy sportowe, które swoim zasięgiem przekraczają granicę województwa. Taki charakter miały m.in. ogólnopolskie zawody z serii Iron Garmin Triathlon, czy też ogólnopolskie zawody w ramach maratonu rowerowego Cezarego Zamany. Imprezy organizowane przez OSiR w Gołdapi przekraczają również granice kraju, czego przykładem jest

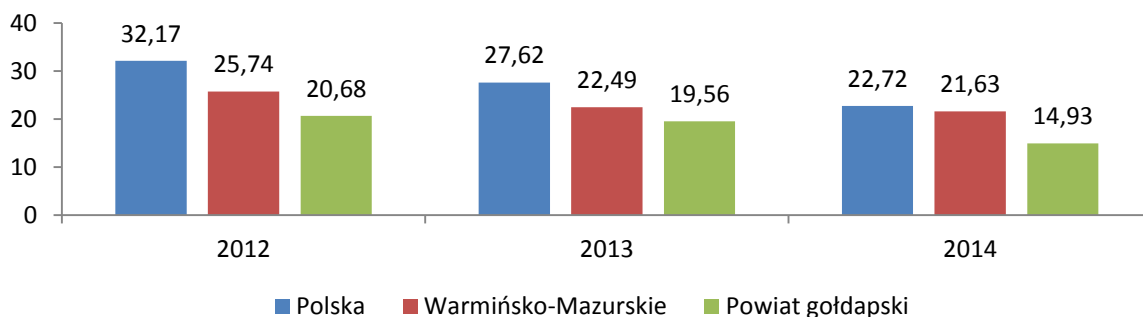
¹¹ Zgodnie ze „Sprawozdaniem z działalności Biblioteki Publicznej w Gołdapi za 2014 rok”, największą grupę czytelników stanowią osoby bezrobotne oraz młodzież.

Półmaraton Gusiew-Gołdap, organizowany na terytorium Polski i Obwodu Kaliningradzkiego. Ponadto na mapie sportowej Polski wyróżnia się masowy bieg przełajowy Cross Gołdapski oraz Bieg Jaćwingów – najstarsza zimowa impreza narciarska w Polsce Północno-Wschodniej.

1.3.7. Bezpieczeństwo publiczne

Analizując poziom bezpieczeństwa publicznego należy zauważyć, iż powiat gołdapski¹² jest relatywnie bezpiecznym miejscem na mapie województwa i kraju. Z danych statystycznych GUS wynika, że w 2014 roku na terenie powiatu odnotowano 409 przestępstw, co stanowiło zaledwie 1,3% przestępstw w skali całego województwa. Dodatkowo analizując liczbę przestępstw w latach 2012-2014 okazuje się, iż zmniejszyła się ona z 569 w 2012 roku do 409 w 2014 roku (spadek o 28,1%). Jednocześnie w analizowanym okresie wyraźnie spadła liczba przestępstw w przeliczeniu na 1000 mieszkańców – z 20,68 w 2012 roku do 14,93 w 2014 roku. Wskaźnik ten pozostaje na zdecydowanie niższym poziomie niż w województwie i kraju.

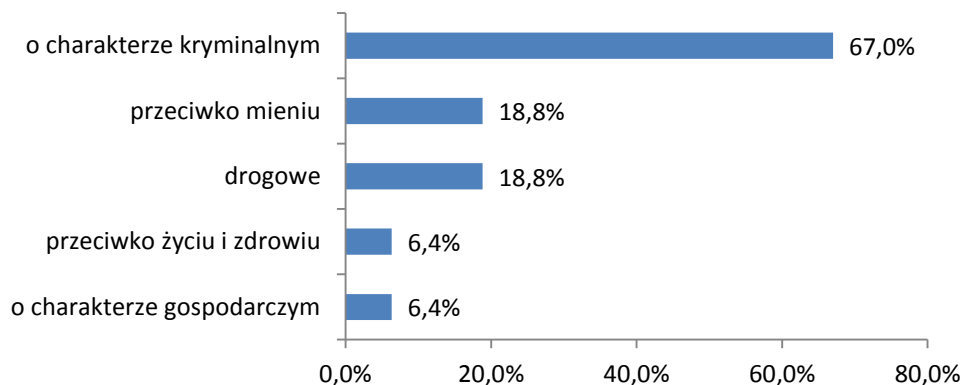
Wykres 5. Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 1000 mieszkańców w latach 2012-2014



Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Powiat gołdapski charakteryzuje się także wysokim poziomem wykrywalności sprawców przestępstw, ponieważ w 2014 roku wynosił on 87%. W województwie warmińsko-mazurskim wskaźnik ten kształtował się na poziomie 68%.

Wykres 6. Struktura przestępstw stwierdzonych w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w powiecie gołdapskim w 2014 roku



Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

W 2014 roku w powiecie gołdapskim najczęstszymi czynami karalnymi były przestępstwa o charakterze kryminalnym, które stanowiły 67,0% ogółu naruszeń prawa. Na kolejnym miejscu

¹² Brak szczegółowych danych dla Gminy Gołdap.

znalazły się natomiast przestępstwa drogowe oraz przestępstwa przeciwko mieniu (po 18,8%). Najbardziej popełniane były przestępstwa o charakterze gospodarczym, a także czyny karalne przeciwko życiu i zdrowiu (po 6,4%).

Z punktu widzenia sfery bezpieczeństwa publicznego bardzo ważną rolę odgrywa straż pożarna, która odpowiada za prewencję i walkę z pożarami, a także zajmuje się eliminowaniem skutków klęsk żywiołowych oraz innych miejscowych zagrożeń dla zdrowia i życia ludzkiego. W Gołdapi mieści się Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej, ponadto na terenie Gminy działają, w formie stowarzyszeń, trzy Ochotnicze Straże Pożarne (w Grabowie, Górnem i Dunajku). W 2014 roku na terenie powiatu gołdapskiego doszło do 388 zdarzeń, w których uczestniczyli strażacy z Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Gołdapi. Z wszystkich zdarzeń, 61% stanowiły miejscowe zagrożenia¹³, 36% to pożary, ponadto odnotowano 12 fałszywych alarmów. W wyniku pożarów i miejscowych zagrożeń na terenie powiatu gołdapskiego w 2014 roku zostało rannych 39 osób, a także odnotowano 4 ofiary śmiertelne.

1.4. Główne problemy społeczne Gminy Gołdap

Nie wszyscy mieszkańcy są w stanie poradzić sobie z wyzwaniami stawianymi przez współczesny świat. Niejednokrotnie borykają się z kumulującymi się problemami, ponieważ nie przezwyciężone trudne sytuacje życiowe powodują powstawanie następnych. Często też osoby te przenoszą swoje problemy na własne rodziny i otoczenie społeczne. Konsekwencją są różne przejawy wykluczenia społecznego. Dlatego też państwo, w ramach polityki społecznej, podejmuje interwencję mającą na celu umożliwienie samodzielnego i efektywnego funkcjonowania jednostek i rodzin. Na poziomie gminy kluczową rolę w tym zakresie odgrywa ośrodek pomocy społecznej, którego statystyki obrazują skalę wsparcia udzielanego mieszkańcom, a zarazem stanowią punkt wyjścia do dyskusji na temat lokalnych problemów i wyzwań w sferze społecznej.

1.4.1. Analiza skali oraz powodów udzielania pomocy społecznej

Na przestrzeni lat 2012-2014 w Gminie Gołdap widoczny jest wzrost liczby osób korzystających z pomocy społecznej. W 2014 roku z pomocy społecznej skorzystały 3 322 osoby, co w stosunku do roku 2012 oznacza wzrost o 250 osób, tj. o 8,1%. W analizowanym okresie zwiększył się także udział osób korzystających z pomocy społecznej w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców Gminy. W 2012 roku odsetek ten kształtował się na poziomie 15,0%, zaś w 2014 roku wzrósł on do 16,3%.

Tabela 3. Liczba osób, którym udzielono pomocy i wsparcia w ramach pomocy społecznej w Gminie Gołdap w latach 2012-2014

Wyszczególnienie	2012	2013	2014
Liczba osób	3 072	3 268	3 322
% ludności Gminy	15,0%	16,0%	16,3%

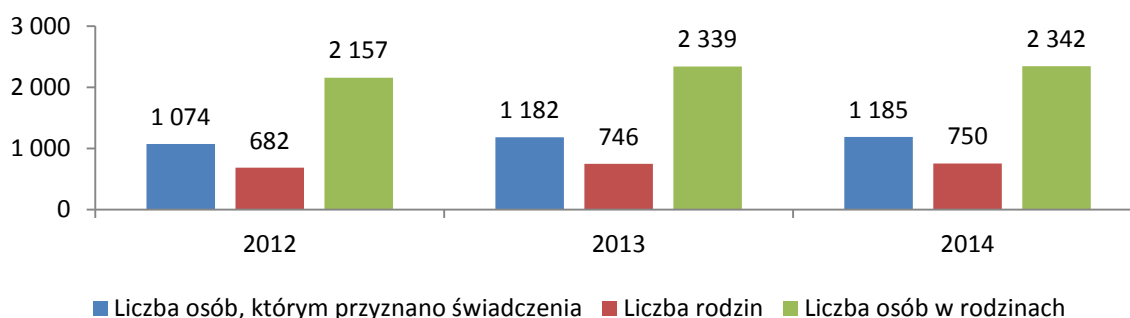
Źródło: opracowanie własne na podstawie Ośrodka Pomocy Społecznej w Gołdapi.

W latach 2012-2014 wzrosła także liczba świadczeń przyznawanych przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Gołdapi. W 2014 roku wynosiła ona 1 185 i w porównaniu do 2012 roku była większa o 111 osób, tj. o 10,3%. Liczba rodzin, którym w 2014 roku przyznano świadczenia,

¹³ Inne niż pożar zdarzenie wynikające z rozwoju cywilizacyjnego, działań człowieka lub naturalnych sił przyrody, stwarzające zagrożenia dla życia, zdrowia, mienia lub środowiska.

ukszałtowała się na poziomie 750, natomiast w ich skład wchodziły 2 342 osoby. Oznacza to, że w porównaniu do 2012 roku liczba rodzin, którym przyznano świadczenie, zwiększyła się o 68 (czyli o 10,0%), przy jednoczesnym wzroście liczby osób w tych rodzinach o 185, tj. o 8,6%.

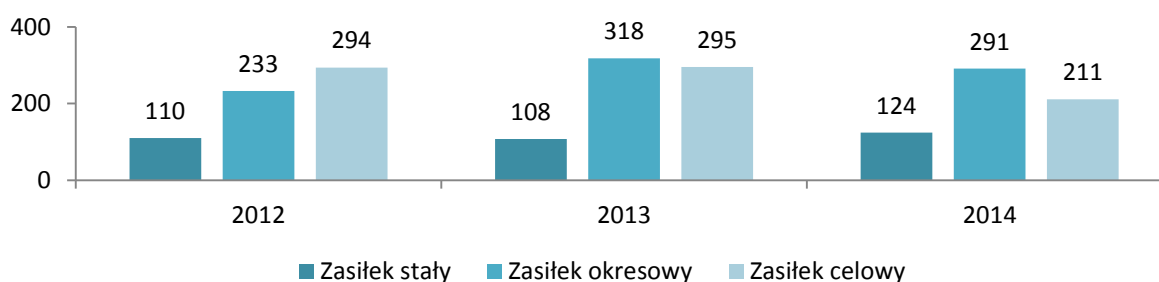
Wykres 7. Liczba osób, rodzin i osób w rodzinach, którym przyznano świadczenia z pomocy społecznej w Gminie Gołdap w latach 2012-2014



Źródło: opracowanie własne na podstawie Ośrodka Pomocy Społecznej w Gołdapi.

W świetle ustawy o pomocy społecznej, świadczenia z pomocy społecznej mogą mieć charakter pieniężny lub niepieniężny. Do pierwszej kategorii zalicza się zasiłki: stały, okresowy i celowy; zasiłek i pożyczkę na ekonomiczne usamodzielnienie; pomoc na usamodzielnienie oraz kontynuowanie nauki; świadczenie na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego dla cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą oraz wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd. Natomiast świadczenia o charakterze niepieniężnym to m.in. praca socjalna, pomoc rzeczowa, sprawienie pogrzebu, poradnictwo specjalistyczne, interwencja kryzysowa, schronienie, posiłek, niezbędne ubranie, usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, ośrodkach wsparcia i rodzinnych domach pomocy; mieszkanie chronione, pobyt i usługi w domu pomocy społecznej oraz pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych.

Wykres 8. Liczba osób, którym przyznano świadczenia pieniężne w formie zasiłków w Gminie Gołdap w latach 2012-2014



Źródło: opracowanie własne na podstawie Ośrodka Pomocy Społecznej w Gołdapi.

Z danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Gołdapi wynika, iż na przestrzeni lat 2012-2014 wahanom ulegała liczba przyznawanych zasiłków oraz wysokość kwot przeznaczanych na ten cel. Najwięcej środków, bo ponad 540 tys. zł, wypłacono w formie zasiłków okresowych, aczkolwiek kwota ta spadła o 21% w stosunku do 2013 roku. Na drugim miejscu pod względem wielkości środków, znalazły się zasiłki stałe – 497 tys. zł (wzrost o 11,7% w stosunku do 2013

roku). Najmniej, bo 58 tys. przeznaczono na zasiłki celowe (w porównaniu do 2013 roku na ten cel przeznaczono o 14,9% środków mniej).

W strukturze zasiłków stałych dominują zasiłki dla osób samotnie gospodarujących – w 2014 roku otrzymały je 92 osoby, zaś kwota przeznaczona na ten cel wyniosła 422 045 zł. Ponadto w 2014 roku przyznano 32 zasiłki stałe dla osoby w rodzinie, w łącznej wysokości 86 955 zł. Jak wynika z „Oceny zasobów pomocy społecznej na rok 2014 dla gminy Gołdap”, w związku z dużym i długotrwałym bezrobociem, powodującym, iż osoby dorosłe wchodzące w wiek emerytalny nie nabywają uprawnień do zabezpieczenia społecznego z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych lub Kasy Rolniczych Ubezpieczeń Społecznych, obserwuje się stały wzrost ilości wypłat zasiłku stałego z tytułu wieku.

Zasiłki okresowe w Gminie Gołdap przyznawane są przede wszystkim z powodu bezrobocia. W 2014 roku świadczenie z tego powodu przyznano 268 osobom, które stanowiły 92,1% wszystkich pobierających zasiłki okresowe. Na drugim miejscu należy wskazać długotrwałą chorobę (8 osób), a na trzecim niepełnosprawność (3 osoby).

Tabela 4. Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pracą socjalną i poradnictwem specjalistycznym w Gminie Gołdap w latach 2012-2014

Wyszczególnienie		2012	2013	2014
Praca socjalna	Liczba rodzin	773	918	1099
	Liczba osób w rodzinach	2 772	2 873	3 050
Poradnictwo specjalistyczne	Liczba rodzin	232	257	283
	Liczba osób w rodzinach	1 350	948	838

Źródło: opracowanie własne na podstawie Ośrodka Pomocy Społecznej w Gołdapi.

W ramach świadczeń niepieniężnych udzielanych mieszkańcom Gminy Gołdap, należy przede wszystkim wymienić usługi pomocy społecznej: pracę socjalną, poradnictwo specjalistyczne, a także asystenturę rodzinną. Ostatnią z wymienionych form wsparcia w 2014 r. objętych były 34 rodziny, z którymi systematyczną pracę prowadziło 4 asystentów rodziny.

Innymi rodzajami świadczeń niepieniężnych udzielanych w 2014 roku mieszkańcom Gminy Gołdap były: posiłki w ramach programu wieloletniego „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania” (683 osoby), na co przeznaczono 459 595 zł oraz usługi opiekuńcze (44 osoby), które kosztowały 220 878 zł. W dalszej kolejności znalazły się: schronienie (25 osób), na co przeznaczono 48 839 zł, a także odpłatność gminy za pobyt w domu pomocy społecznej (16 osób) dająca koszt 368 954 zł.

Gmina realizuje również zadania wynikające z ustawy o świadczeniach rodzinnych. Analiza udzielanych z tego tytułu świadczeń w latach 2012-2014 wskazuje na systematyczny spadek liczby rodzin otrzymujących wsparcie. Podczas gdy w 2012 roku ich liczba wynosiła 1 202, w 2013 roku zmniejszyła się ona do 1 139, a w 2014 roku wynosiła 879. W całym okresie analizy na zasiłki rodzinne i dodatki do nich przeznaczono 10 552 119 zł, co daje średnioroczną kwotę w wysokości 3 517 373 zł.

W latach 2012-2014 na dość wysokim, aczkolwiek malejącym poziomie, utrzymywała się liczba świadczeń z funduszu alimentacyjnego. W 2012 roku pomoc w tej formie otrzymało 371 osób, w 2013 roku 369 osób, a w 2014 roku – 360. W analizowanym okresie średnioroczne wydatki na ten cel wynosiły 1 483 534 zł. Jak wynika z informacji pracowników socjalnych, o świadczenia alimentacyjne pytają już nawet kobiety ciężarne. Świadczy to nie tyle o przypadkowości ciąży, ale o nowym źródle dochodu pozwalającym na utrzymanie rodziny – partner nie ma pracy, bądź jego sytuacja zatrudnieniowa jest niepewna, natomiast

świadczenie będzie regularnie wypłacane. Dodatkowo takie podejście powoduje, że znaczna część mężczyzn unika legalnego zatrudnienia z obawy przed zajęciami komorniczymi.

Tabela 5. Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Gołdap w latach 2012-2014

Wyszczególnienie		2012	2013	2014
Liczba mieszkańców Gminy		20 473	20 438	20 370
Ubóstwo	Liczba rodzin	450	555	553
	Liczba osób w rodzinach	1 273	1 632	1 648
Bezrobocie	Liczba rodzin	482	545	519
	Liczba osób w rodzinach	1 653	1 831	1 728
Niepełnosprawność	Liczba rodzin	161	159	179
	Liczba osób w rodzinach	364	374	407
Długotrwała lub ciężka choroba	Liczba rodzin	109	98	104
	Liczba osób w rodzinach	200	189	206
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	Liczba rodzin	21	15	11
	Liczba osób w rodzinach	80	50	42
Alkoholizm	Liczba rodzin	3	2	0
	Liczba osób w rodzinach	7	6	0
Narkomania	Liczba rodzin	1	1	0
	Liczba osób w rodzinach	5	5	0
Potrzeba ochrony macierzyństwa	Liczba rodzin	138	134	120
	Liczba osób w rodzinach	828	769	699
w tym: wielodzietność	Liczba rodzin	133	125	112
	Liczba osób w rodzinach	808	733	665
Bezdomność	Liczba rodzin	27	37	35
	Liczba osób w rodzinach	31	46	43
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	Liczba rodzin	9	16	10
	Liczba osób w rodzinach	11	31	17
Zdarzenia losowe	Liczba rodzin	1	7	3
	Liczba osób w rodzinach	4	17	3
Przemoc w rodzinie	Liczba rodzin	1	1	1
	Liczba osób w rodzinach	4	5	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Ośrodka Pomocy Społecznej w Gołdapi.

Artykuł 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej wymienia 15 głównych powodów przyznawania wsparcia osobom i rodzinom. W latach 2012-2014 w Gminie Gołdap mieszkańcy najczęściej korzystali z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia, ubóstwa, potrzeby ochrony macierzyństwa, w tym wielodzietności, a także niepełnosprawności oraz długotrwałej lub ciężkiej choroby.

Ponadto pomoc społeczna udzielana była m.in. z tytułu bezdomności, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego. Wśród powodów nie pojawiły się natomiast sieroctwo, potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi, trudności w integracji cudzoziemców oraz klęski żywiołowej lub ekologicznej. Należy zarazem podkreślić, iż w świetle statystyk Ośrodka Pomocy Społecznej w Gołdapi alkoholizm, narkomania oraz przemoc w rodzinie jako powody udzielania pomocy społecznej występują marginalnie. Nie znaczy to jednak, że problemy te nie występują – wręcz

przeciwnie, ich negatywny wpływ na mieszkańców w wymiarze indywidualnym i społecznym zostanie ukazane w dalszej części SRPS.

1.4.2. Problemy społeczne Gminy Gołdap w oczach jej mieszkańców

Na podstawie zrealizowanej w 2013 roku diagnozy zagrożeń społecznych w Gminie Gołdap możliwe jest uzupełnienie analizy wyzwań dla lokalnej polityki społecznej, o spostrzeżenia oraz oceny mieszkańców, przede wszystkim w zakresie uzależnień (od alkoholu, narkotyków i nikotyny). Badania metodą bezpośredniej ankietyzacji przeprowadzono na próbie 100 osób dorosłych zamieszkujących gminę, 20 sprzedawców alkoholu oraz 1119 uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych.

Jednym z modułów badania dorosłych było postrzeganie przez nich problemów społecznych. Respondenci zostali poproszeni o ocenę, jak ważne w ich odczuciu są poszczególne kwestie. Ponieważ rozkład odpowiedzi ze względu na płeć osoby ankietowanej nie różni się znacząco, poniżej zaprezentowano wyniki dla poszczególnych grup wieku. Tabela zawiera średnie arytmetyczne wskazań respondentów w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza „zupełnie nieważne”, zaś 5 – „bardzo ważne”.

Tabela 6. Problemy społeczne w gminie wg opinii dorosłych mieszkańców

Wyszczególnienie	18-25 lat	26-40 lat	41-60 lat	Powyżej 60 lat
Bezrobocie	4,48	4,47	4,58	4,68
Uzależnienie od alkoholu	4,43	4,24	4,54	4,63
Przemoc domowa	4,04	3,85	4,38	4,42
Uzależnienie od narkotyków	4,04	4,06	3,83	4,32
Ubóstwo	4,17	4,03	3,83	4,16
Spożywanie alkoholu przez niepełnoletnie osoby	3,61	3,76	3,63	4,16
Niepełnosprawność	3,48	3,50	3,92	4,21
Palenie papierosów przez niepełnoletnie osoby	3,39	3,68	3,63	4,11
Przestępczość	3,48	3,06	3,58	3,58
Uzależnienie od komputera i Internetu	3,30	3,21	3,38	3,79
Przemoc w szkole	2,61	2,74	3,13	2,95

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Diagnozy problemów społecznych*.

Najistotniejszym problemem w oczach mieszkańców, który w każdym przedziale wiekowym uzyskał najwyższe wskazania, było bezrobocie. Natomiast na drugim miejscu znalazło się zawsze uzależnienie od alkoholu. Jeżeli chodzi o pozostałe kwestie społeczne, to ich ocena wykazuje pewne zróżnicowanie w zależności od wieku respondentów. Co ciekawe, przemoc domowa oraz niepełnosprawność uzyskały wyższe wskazania w grupie osób 41-60 lat oraz powyżej 60 roku życia, natomiast wśród osób w wieku 18-40 lat nieco wyżej oceniano znaczenie ubóstwa oraz uzależnienia od narkotyków.

Problem narkomanii, w świetle badań, jest ściśle skorelowany z wiekiem – młodszy respondenci znacznie częściej niż seniorzy znają osoby zażywające narkotyki, a także wyżej oceniają zagrożenie dla młodzieży związane z tą kwestią. Natomiast w przypadku poglądów na temat problemu alkoholowego, różnice pomiędzy grupami wieku zacierają się.

Co czwarty ankietowany zadeklarował abstynencję. Natomiast wśród pijących alkohol, bardzo często robiło to 4% badanych, często – 17%, czasami – 33%, zaś rzadko – 22%. Mieszkańcy

Gminy Gołdap wskazywali, iż najczęściej piją piwo, rzadziej wino, najmniej zaś wódkę. Ponadto 44% respondentów przyznało się, że pali papierosy, w tym 39%, że robi to bardzo często.

Niestety badania przeprowadzone wśród dorosłych mieszkańców oraz sprzedawców alkoholu pokazują również, iż dużym wyzwaniem w Gminie Gołdap są czyny zabronione popełniane przeciwko ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Prawie 2/3 ankietowanych słyszało o przypadkach sprzedaży alkoholu niepełnoletnim osobom na terenie gminy, natomiast 97% badanych przyznało, że widuje osoby spożywające alkohol w miejscach publicznych, w tym co czwarty – że często albo bardzo często. Okazuje się, że osoby nietrzeźwe nie mają problemu, aby zakupić alkohol w sklepach, nierzadkie są też przypadki spożywania napojów alkoholowych w sklepie. Ponadto zaledwie 22% badanych stwierdziło, iż osobom w ich otoczeniu nigdy nie zdarza się prowadzić samochodu po wypiciu alkoholu.

Niepokojące są również wyniki badania ankietowego przeprowadzonego wśród dzieci i młodzieży szkolnej. Nie powinno być zaskoczeniem, iż zagrożenie związane z substancjami psychoaktywnymi rośnie wraz z wiekiem respondentów.

Do zażywania narkotyków przyznało się: wśród osób w wieku 10-12 lat – 5%, w wieku 13-15 lat – 11%, w wieku 16-17 lat – 27%, natomiast w najstarszej grupie, 18-21 lat, aż 1/3 badanych. Najczęstszymi powodami sięgania po narkotyki były ciekawość, chęć zaimponowania innym, rzadziej chęć sprawdzenia siebie, nuda oraz kłopoty w domu i/lub w szkole. Ponad połowa respondentów w wieku 16-17 lat oraz prawie połowa w wieku 18-21 lat stwierdziła, że zdobycie narkotyków w ich okolicy jest łatwe.

Jeżeli chodzi o alkohol, to odsetek dzieci i młodzieży go spożywającej był znacznie wyższy niż w przypadku narkotyków. W najmłodszej grupie wiekowej (10-12 lat) 84% zadeklarowało, że nigdy nie piło alkoholu, 11%, że robi to sporadycznie, natomiast 5% często (przynajmniej raz w tygodniu). W grupie osób w wieku 13-15 lat doświadczenie z alkoholem miało już 38% ankietowanych, często piło go 7% dzieci. W grupie 16-17 lat nigdy nie próbowało alkoholu 25%, sporadycznie używało go 55%, zaś często – co piąty respondent. Co ciekawe w najstarszej grupie wiekowej, w wieku 18-21 lat, również 20% piło alkohol często, 30% młodzieży – przynajmniej raz w miesiącu, natomiast 32% rzadko.

Nieco inne, niż w przypadku narkotyków, były wskazania odnośnie motywów skłaniających dzieci i młodzież do picia alkoholu. W młodszych grupach powodem były przeważnie ciekawość i chęć zaimponowania innym, w starszych – nuda i towarzystwo. Istotnych informacji dostarcza ponadto odpowiedź na pytanie o to, gdzie młodzież w gminie może zdobyć alkohol¹⁴. Uczniowie szkół podstawowych podali, że najczęściej kupują im go starsi koledzy, co czwarty podkrada rodzicom, jednak 8% przyznało, że kupuje sobie sama, zaś 3% kupują rodzice. W starszych grupach wieku również dominowały wskazania, że zakupu alkoholu dokonują starsi koledzy, jednak im starsi, tym rzadziej podkradają rodzicom, a tym częściej kupują sobie sami.

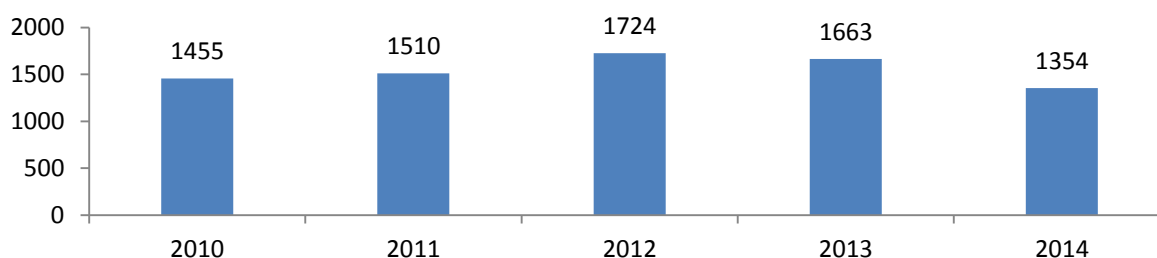
Problem palenia papierosów przez dzieci i młodzież dotyczył 16% osób w wieku 10-12 lat, 29% osób w wieku 13-15 lat, 42% w wieku 16-17 lat oraz co drugiej osoby w wieku 18-21 lat. Bardzo częste palenie zadeklarowało aż 30% pełnoletnich uczniów oraz co piąta osoba w wieku 16-17 lat. Motywy kierujące dziećmi i młodzieżą palącą papierosy, jak również źródła dostępu do nikotyny, są podobne jak w przypadku alkoholu.

¹⁴ Grupę uczniów pełnoletnich w prezentacji pominięto, ponieważ osoby te zgodnie z prawem mogą same nabyć alkohol.

1.4.3. Bezrobocie

Bardzo istotnym problemem występującym na obszarze zarówno Gminy Gołdap, powiatu gołdapskiego i województwa warmińsko-mazurskiego jest bezrobocie. W 2014 roku stopa bezrobocia w powiecie gołdapskim¹⁵ wyniosła 21,3%, co uplasowało go na 11. miejscu wśród wszystkich 21 powiatów wchodzących w skład województwa. Powyższe dane oznaczają bardzo dużą poprawę sytuacji na lokalnym rynku pracy, ponieważ jeszcze 10 lat wcześniej, tj. w 2004 roku, stopa bezrobocia w powiecie gołdapskim była najwyższa w skali całego regionu i wynosiła aż 41,2%. Pomimo tej poprawy, sytuacja zatrudnieniowa w powiecie jest wciąż trudniejsza niż w kraju i regionie, gdzie stopa bezrobocia wynosi odpowiednio 11,5% oraz 18,9%.

Wykres 9. Zmiany liczby bezrobotnych w Gminie Gołdap w latach 2010-2014



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Gołdapi.

W 2014 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy w Gołdapi zarejestrowanych było 1 991 osób, z czego 1 354 osoby (68,0%) to mieszkańcy Gminy Gołdap. W latach 2010-2014 ich liczba ulegała istotnym zmianom. Okres pierwszych trzech lat to czas znacznego wzrostu bezrobocia, kiedy to liczba mieszkańców Gminy zarejestrowanych w Urzędzie zwiększyła się o 269 osób, 18,5%. Natomiast 2013 i 2014 rok przyniosły Gminie Gołdap znaczny spadek liczby bezrobotnych – o 370 osób, tj. o 21,5%.

Należy podkreślić, iż bezrobocie nie jest jednorodne, dotyka osób będących w różnym wieku, mających różne wykształcenie, a także posiadających różny staż pracy. Ponadto jest ono zróżnicowane w zależności od płci, czasu pozostawania bez pracy, a także posiadanych kwalifikacji zawodowych. Analiza statystyk Powiatowego Urzędu Pracy w Gołdapi pozwala stwierdzić, że trudniejszą sytuację na rynku pracy mają kobiety, których udział w ogólnej liczbie bezrobotnych rośnie. Dużą grupę wśród nich stanowią kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka.

Druga kategoria osób defaworyzowanych to mieszkańcy terenów wiejskich. Co prawda bezrobotni miasta Gołdap stanowią liczniejszą grupę, to jednak w ujęciu względnym ludność obszarów wiejskich pozostaje częściej bez pracy (bezrobotnym jest co jedenasty mieszkaniec wsi i co siedemnasty mieszkaniec miasta). Ponadto więcej niż połowa bezrobotnych z Gminy Gołdap to osoby długotrwale bezrobotne, które z różnorodnych powodów przez okres co najmniej 12 miesięcy w ciągu dwóch ostatnich lat nie znalazły zatrudnienia.

Trudna sytuacja zatrudnieniowa panuje również wśród młodzieży do 25 roku życia, osób dojrzałych po 50 roku życia. Na szanse znalezienia zatrudnienia niewątpliwie wpływa poziom posiadanych kwalifikacji i doświadczenia zawodowego. Potwierdzają to dane statystyczne, które wskazują znaczną grupę osób bezrobotnych nie posiadających kwalifikacji zawodowych

¹⁵ Najmniejszą jednostką administracyjną, dla której podaje się wartość stopy bezrobocia, jest powiat.

i/lub doświadczenia zawodowego. Jednocześnie niepokojącą tendencją jest wzrost liczby i odsetka osób bezrobotnych z niepełnosprawnością.

Tabela 7. Wybrane kategorie bezrobotnych w Gminie Gołdap w latach 2012-2014

Wyszczególnienie	2012		2013		2014	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Bezrobotni ogółem	1 724	100,0%	1 663	100,0%	1 354	100,0%
Z prawem do zasiłku	346	20,1%	289	17,4%	260	19,2%
Kobiety	991	57,5%	962	57,8%	824	60,9%
Zamieszkali na wsi	745	43,2%	692	41,6%	560	41,4%
Do 25 roku życia	399	23,1%	347	20,9%	228	16,8%
Długotrwale bezrobotni	824	47,8%	891	53,6%	755	55,8%
Kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka	274	15,9%	260	15,6%	228	16,8%
Powyżej 50 roku życia	353	20,5%	397	23,9%	354	26,1%
Bez kwalifikacji zawodowych	443	25,7%	548	33,0%	465	34,3%
Bez doświadczenia zawodowego	397	23,0%	379	22,8%	279	20,6%
Bez wykształcenia średniego	1054	61,1%	971	58,4%	784	57,9%
Samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia	248	14,4%	254	15,3%	203	15,0%
Osoby, które po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęły zatrudnienia	35	2,0%	28	1,7%	30	2,2%
Niepełnosprawni	106	6,1%	118	7,1%	122	9,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Gołdapi.

W 2014 roku miała miejsce nowelizacja ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, która w stosunku do poprzedniej wersji ustawy na nowo zdefiniowała katalog osób bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Udział tych osób w ogólnej liczbie bezrobotnych w Gminie Gołdap w I półroczu 2015 roku kształtował się następująco:

- osoby do 30 roku życia – 28,8%;
- osoby do 25 roku życia – 14,2%;
- długotrwale bezrobotni – 60,6%;
- bezrobotni powyżej 50 roku życia – 27,1%;
- osoby korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej – 3,5%;
- osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia – 23,1%;
- osoby posiadające co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 roku życia – 0,5%;
- bezrobotni z niepełnosprawnością – 10,2%.

Duża skala bezrobocia w Gminie Gołdap, zwłaszcza długotrwałego i chronicznego, generuje straty w produkcie narodowym brutto, osłabia rozwój gospodarczy, a także prowadzi do marginalizacji społecznej. Przedłużający się stan dezaktywacji zawodowej powoduje pogorszenie sytuacji materialnej, minimalizację szans rozwojowych dzieci, powstanie atmosfery napięcia i stresu, osłabienie więzi rodzinnych i społecznych, co w konsekwencji może stać się podłożem dla przemocy, uzależnień czy przestępczości. W przypadku

występowania większej liczby osób długotrwale bezrobotnych na niewielkim terytorium (np. osiedle, dzielnica, wieś), może dojść do degradacji społecznej tego obszaru¹⁶.

1.4.4. Niewydolność i dysfunkcje rodzin

Rodzina jest podstawową i naturalną grupą społeczną, na której opiera się funkcjonowanie całego społeczeństwa. To w niej rodzą się i wychowują dzieci, a także są zaspokajane różnorodne potrzeby jej członków – zarówno te podstawowe (np. wyżywienie, ubranie, schronienie), jak i wyższego rzędu (akceptacja, miłość, szacunek, rozwój zainteresowań i zdolności). Rodzina wypełnia ważne funkcje:

- materialno-ekonomiczną – poprzez zapewnienie podstaw do życia i rozwoju jej członków; wiąże się przede wszystkim z aktywnością zawodową oraz zaradnością w sprawach socjalno-bytowych;
- opiekuńczą – oznaczającą stałą lub tymczasową opiekę nad domownikami niesamodzielnymi z racji wieku (dzieci, osoby starsze) lub o ograniczonej sprawności psychoruchowej (osoby z niepełnosprawnością, chorujące);
- wychowawczą – poprzez przygotowanie dzieci do prawidłowego pełnienia ról społecznych (przekazywanie norm i wzorców) oraz korygowanie aspołecznych zachowań dorosłych;
- emocjonalno-ekspresyjną – koncentrującą się na realizacji wewnątrz rodziny oraz poza nią potrzeb psychologicznych swoich członków (aspekty emocjonalno-duchowe).

Źródłem wykluczenia społecznego rodziny są bariery i trudności, które ujemnie wpływają na wypełnianie przez nią podstawowych funkcji, m.in.: niska świadomość oraz niedobór kompetencji rodzicielskich, niezaradność życiowa rodziców, bezrobocie, ubóstwo materialne, rozpad więzi rodzinnych (często związany z migracją zarobkową), choroba psychiczna, łatwy dostęp do substancji psychoaktywnych, zwłaszcza alkoholu i dopalaczy, uzależnienia, stosowanie przemocy fizycznej, psychicznej lub ekonomicznej wobec członków rodziny, a także negatywne wzorce w środowisku zamieszkania.

Deprywacja ważnych potrzeb oraz deficyty uczestnictwa w różnych sferach życia społecznego kumulują się, co z czasem skutkuje niemożnością samodzielnego, efektywnego funkcjonowania danej rodziny oraz poszczególnych jej członków. Konsekwencje dysfunkcji systemu rodzinnego takie jak zaburzenia emocjonalne, schorzenia zdrowotne, niepełnosprawność, trudności w przystosowaniu się do środowiska oraz w kontaktach z innymi ludźmi, są szczególnie dotkliwe dla dzieci i młodzieży, która ma utrudniony start w dorosłe życie.

Cennej informacji na temat trudnej sytuacji w wielu środowiskach rodzinnych w Gminie Gołdap dostarczają dane Gminnego Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego dla osób uzależnionych, ich rodzin oraz osób doświadczających przemocy w rodzinie, jak również sprawozdania Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. W 2013 roku w Punkcie udzielono 134 porady dla 46 osób z problemem alkoholowym, natomiast do końca III kwartału 2014 roku porad tych było 89, a skorzystały z nich 33 osoby. Stąd też należy przyjąć,

¹⁶ Por. S. Pawlas-Czyż, *Człowiek w sytuacji braku pracy. Potrzeby osób bezrobotnych*, w: *Wyprowadzić na prostą. Innowacyjne metody aktywizacji społecznej i zawodowej na przykładzie wdrażania modelu lokalnej sieci wsparcia osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością*, red. A. Wiktorska-Święcka, Wrocław 2008, s. 79.ł. Arendt i inni, *Bezrobocie – między diagnozą a działaniem. Seria poświęcona klientom pomocy społecznej. Poradnik dla pracowników służb społecznych*, publikacja IRSS, s. 19.

że średniorocznie do Gminnego Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego zgłasza się około 50 osób z problemem alkoholowym.

Tabela 8. Liczba udzielonych porad w Gminnym Punkcie Informacyjno-Konsultacyjnym dla osób uzależnionych w latach 2012-2014

Wyszczególnienie	2012		2013		2014 (stan na 25.09.2014 r.)	
	Liczba osób	Liczba porad	liczba osób	Liczba porad	liczba osób	Liczba porad
Osoby z problemem alkoholowym	46	160	46	134	33	89
Dorośli członkowie rodzin osoby z problemem alkoholowym	43	119	43	119	28	37

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii dla Gminy Gołdap na rok 2015*.

Dodatkowo systematycznie zwiększa się liczba osób korzystających z pomocy lekarza i terapeuty w Poradni Uzależnień w Gołdapi. Do końca III kwartału 2014 roku z takiej pomocy skorzystało 275 osób. W 2011 roku było to natomiast 240 osób. Niniejsze dane świadczą, iż w analizowanym okresie liczba korzystających z Poradni Uzależnień w Gołdapi zwiększyła się aż o 14,5%. Przy czym należy pamiętać, że osoby korzystające z pomocy terapeutycznej w Poradni Uzależnień, to zarówno osoby uzależnione od alkoholu, osoby uzależnione od innych substancji oraz osoby współuzależnione.

W 2014 roku Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, która rozpatrzyła 50 wniosków w sprawie procedury przymusowego leczenia odwykowego. W wyniku wszczętych procedur Komisja skierowała 38 wniosków do sądu w sprawie postanowienia o przymusowym leczeniu odwykowym.

Tabela 9. Przemoc domowa w świetle danych Komendy Powiatowej Policji w Gołdapi w I półroczu 2013 i 2014 roku

Wyszczególnienie	2013	2014
Niebieskie karty	86	110
Osoby dotknięte przemocą w rodzinie	169	243
Osoby podejrzane o stosowanie przemocy w rodzinie	87	112
Osoby podejrzane o stosowanie przemocy w rodzinie będące pod wpływem alkoholu	51	77

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii dla Gminy Gołdap na rok 2015*.

Istotnym problemem pozostaje również przemoc domowa. Jak wynika z danych Komendy Powiatowej Policji w Gołdapi w I półroczu 2014 roku założono 110 „Niebieskich Kart”. W porównaniu do analogicznego okresu 2013 roku ich liczba zwiększyła się o 24, czyli o 27,9%. W analizowanym okresie o 43,8% zwiększyła się również liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie (z 169 w I półroczu 2013 roku do 243 w I półroczu 2014 roku), jak i liczba osób podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinie (z 87 w I półroczu 2013 roku do 112 w I półroczu 2014 roku, czyli o 28,7%).

Powyższe dane świadczą z jednej strony o skali problemu przemocy w rodzinie, a z drugiej – o większej jego wykrywalności i rosnącej świadomości osób nim dotkniętych, która przekłada się na chęć zmiany swojej sytuacji. Duże znaczenie w tym zakresie ma działalność Ośrodka

Pomocy Społecznej w Gołdapi, w tym stale prowadzona środowiskowa praca socjalna, wsparcie udzielane przez asystentów rodzin, praca psychologa – specjalisty w zakresie pomocy ofiarom przemocy w rodzinie, a także koordynacja działania Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego.

1.4.5. Sytuacja osób starszych, chorujących i niepełnosprawnych

Częściowe lub całkowite ograniczenie zdolności danej osoby do samodzielnej egzystencji (w wymiarze indywidualnym i społecznym) stanowi poważną barierę w wypełnianiu podstawowych ról w środowisku rodzinnym, miejscu zamieszkania czy pracy. Powodem może być obniżona sprawność ruchowa, sensoryczna (zmysłowa), intelektualna, psychofizyczna, komunikowania się i/lub funkcjonowania w społeczeństwie spowodowana wadami wrodzonymi, przewlekłymi chorobami, przebytymi urazami i wypadkami, a także obniżaniem się sprawności fizycznej i umysłowej wraz ze starzeniem się organizmu.

Do kategorii osób starszych (w wieku powyżej 60 lat)¹⁷, ciężko i przewlekle chorujących oraz niepełnosprawnych można zaliczyć znaczną grupę mieszkańców Gminy Gołdap¹⁸. Ich faktyczna sytuacja życiowa jest dość zróżnicowana, niemniej czynniki takie jak podeszły wiek, osłabiona zdrowotność czy obniżona sprawność organizmu, z którymi wiąże się jakiś deficyt zdolności wrodzonych lub nabytych, stanowią przyczynek do marginalizacji i izolacji społecznej. Problemy i wyzwania, które wcześniej nie były zwykle doświadczane, w momencie zmniejszonej sprawności wysuwają się na pierwszy plan. Osoby starsze, chorujące i niepełnosprawne uskarżają się m.in. na trudny dostęp do lekarzy specjalistów i rehabilitacji, bariery architektoniczne, niskie emerytury i świadczenia socjalne, brak wsparcia ze strony rodziny i sąsiadów, niską akceptację w środowisku, stereotypy społeczne i dyskryminację na rynku pracy.

Należy zauważyć, iż w świetle danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Gołdapi, stale rośnie zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne, w miejscu zamieszkania. Z tej formy mogą korzystać osoby samotne, które z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymagają pomocy innych osób, a są jej pozbawione. Z usług opiekuńczych mogą korzystać również osoby pozostające w rodzinach wtedy, gdy wspólnie zamieszkujący małżonek, wstępni lub zstępni nie mogą zapewnić im odpowiedniej pomocy. W 2012 r. z tej formy wsparcia korzystały 32 osoby, w 2013 r. – 35, zaś rok później – już 46 osób (w każdym z badanych lat była jedna osoba z zaburzeniami psychicznymi korzystająca ze specjalistycznych usług opiekuńczych).

Rośnie również zapotrzebowanie na całodobowe wsparcie instytucjonalne – pobyt w domu pomocy społecznej. Z uwagi na brak tego typu placówki na terenie powiatu gołdapskiego, mieszkańcy są kierowani do DPS-ów na terenie województwa warmińsko-mazurskiego i podlaskiego. Gmina Gołdap w 2012 r. ponosiła odpłatność za 13 osób, natomiast w 2013 i 2014 r. rokrocznie za 16 mieszkańców.

¹⁷ Należy podkreślić, iż granice starości są bardzo płynne, mają wymiar indywidualny dla każdego człowieka, ponieważ z innym tempem przebiega proces starzenia się (zależy to od czynników genetycznych, stylu życia, wpływów środowiskowych). Można jednak przyjąć, że wiek 60-69 lat to okres początkowej starości. Już wtedy następuje spadek zdolności adaptacyjnych organizmu, większa podatność na choroby i niepełnosprawność, a także ograniczenie samodzielności życiowej.

¹⁸ Dokładną liczbę można określić w przypadku seniorów – na koniec 2014 r. w Gminie Gołdap było ich 3 623. W odniesieniu do osób niepełnosprawnych można podać szacunkową liczbę na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku – ok. 12,8% ludności powiatu zadeklarowało odczuwaną ograniczoną sprawność organizmu.

Istotne znaczenie w zakresie wsparcia osób starszych, chorujących i niepełnosprawnych mają działające na terenie Gminy Gołdap placówki i organizacje pozarządowe, w szczególności Środowiskowy Dom Samopomocy „Słoneczny Dom” w Gołdapi, Warsztaty Terapii Zajęciowej Caritas Diecezji Ełckiej w Gołdapi, Gołdapski Uniwersytet Trzeciego Wieku, gołdapskie koło Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów oraz Powiatowe Koło Związku Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych. W gminie brakuje natomiast klubów i miejsc spotkań dla seniorów na terenach wiejskich.

1.5. Aktywność społeczna i obywatelska

Zaangażowanie społeczne obywateli i ich zainteresowanie działalnością na rzecz organizacji pozarządowych i dobra wspólnego może przyjmować różnorodne formy, np. członkostwo w organizacjach formalnych, uczestnictwo w grupach nieformalnych, wolontariat, filantropia, przekazywanie 1% na rzecz organizacji pożytku publicznego, udział w wyborach, referendach, konsultacjach społecznych, itp. Jest to rozległy obszar, jednak dostępność danych agregowanych na poziomie gminnym jest niewielka. Szczególnie przydatne w tym zakresie są rejestry REGON oraz dane KRS. Niemniej jednak mając na uwadze ograniczony dostęp danych na poziomie gminnym, możliwe jest stworzenie tylko częściowego portretu aktywności społecznej mieszkańców Gminy Gołdap.

Zgodnie z danymi REGON GUS w 2014 roku w Gminie Gołdap były 73 organizacje zaliczane do sektora obywatelskiego. Zdecydowana większość z nich, bo 76,7%, miała swoją siedzibę w Gołdapi. W strukturze podmiotów obywatelskich przeważały stowarzyszenia i organizacje społeczne, które stanowiły 83,6% wszystkich podmiotów pozarządowych.

Tabela 10. Liczba organizacji pozarządowych w Gminie Gołdap w 2014 roku według form prawnych

Wyszczególnienie	Ogółem	Miasto	Wieś
Organizacje pozarządowe łącznie, w tym:	73	56	17
- spółdzielnie	6	4	2
- fundacje	6	5	1
- stowarzyszenia i organizacje społeczne	61	47	14

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS.

Zgodnie z danymi KRS w Gminie Gołdap wśród stowarzyszeń były 4 ochotnicze straże pożarne (w Grabowie, Górnem, Dunajku i Skoczach) oraz 10 organizacji sportowych, a także uniwersytet trzeciego wieku. Status Organizacji Pożytku Publicznego posiadało 5 organizacji:

- Fundacja Rozwoju Regionu Gołdap,
- Fundacja Wspierania Przedsiębiorczości Regionalnej,
- Stowarzyszenie Gołdapskie Fundusz Lokalny,
- Gołdapskie Stowarzyszenie Honorowych Dawców Krwi,
- Fundacja Pro Sanatio.

Warto nadmienić, iż na terenie Gołdapi ma swoją siedzibę założona w 2013 roku Spółdzielnia Socjalna „Fantazja”, która w swojej formule łączy działalność przedsiębiorstwa i organizacji pozarządowej. Spółdzielnia świadczy usługi masażu oraz fotografii dziecięcej i ciąży z dojazdem do klienta na terenie miasta, zajmuje się produkcją gadżetów promocyjnych, a także produkcją unikatowych przedmiotów rękodzielniczych¹⁹.

¹⁹ <http://fantazja.org.pl/>

W 2014 roku w Gminie Gołdap na 10 tys. mieszkańców przypadały 33 fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne. Analogiczną wartość odnotowano średnio w kraju, natomiast w województwie warmińsko-mazurskim na 10 tys. mieszkańców przypadało 36 organizacji pozarządowych. Aktywność organizacji pozarządowych jest większa w mieście Gołdap, gdzie w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców działało 38 organizacji pozarządowych. Na wsi wskaźnik ten był niższy i wyniósł 23.

Gmina Gołdap ściśle współpracuje z organizacjami pozarządowymi, czego oznaką są roczne programy współpracy. Zgodnie z konsultowanym projektem *Programu współpracy Gminy Gołdap z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2016* (Zarządzenie nr 344/X/2015 Burmistrza Gołdapi), wysokość środków przeznaczonych na realizację zadań publicznych zleconych do realizacji organizacjom pozarządowym planowana jest w kwocie 350 000 zł (wzrost o 30 tys. zł względem 2015 roku). Zostanie ona przeznaczona m.in. na rozwój sportu i turystyki, pomoc materialną dla uczniów i studentów, rozwój wspólnot i społeczności lokalnych, upowszechnianie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego.

Ważny obszar aktywności obywatelskiej stanowi udział w wyborach i referendach. Analizując dane Państwowej Komisji Wyborczej dotyczące frekwencji wyborczej, okazuje się, że Gmina Gołdap charakteryzuje się wyższą frekwencją niż powiat gołdapski. Niemniej jednak odsetek ten jest mniejszy niż średnia w kraju bądź w województwie i to niezależnie od rodzaju wyborów. Największą frekwencją wyborczą cieszyła się I i II tura wyborów prezydenckich w 2015 roku. Nieco mniejszym zainteresowaniem cieszyły się wybory do parlamentu z 2011 roku, natomiast najmniejsza frekwencja była podczas wyborów do parlamentu europejskiego. Interesującym obszarem analizy jest ponadto struktura socjodemograficzna Rady Miejskiej w Gołdapi. Zgodnie z danymi GUS, w 2014 roku spośród 20 radnych aż $\frac{3}{4}$ (15 osób) stanowili mężczyźni, natomiast kobiet zasiadających w Radzie było tylko 5. Analizując strukturę wiekową okazuje się, że najwięcej, bo 8 osób, było w przedziale wiekowym 50-59 lat; w wieku 60 lat i więcej było 6 radnych. Grupy wiekowe 40-49 lat oraz 30-39 lat skupiały odpowiednio 3 i 2 radnych. Jednego reprezentanta mieli natomiast mieszkańcy w wieku 24 lat i mniej. W Radzie Miejskiej nie było natomiast nikogo w przedziale wieku 25-29 lat.

1.6. Podsumowanie diagnozy – wnioski, prognoza zmian

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej wskazuje, iż w ostatnich latach nastąpił prężny rozwój Gminy Gołdap. Jednakże w dalszym ciągu boryka się ona z licznymi problemami społecznymi, których nasilenie może spowodować zahamowanie rozwoju. Poniżej przedstawiono wyodrębnione w trakcie prac diagnostyczno-analitycznych charakterystyczne cechy Gminy Gołdap, które stanowią wyzwania rozwojowe stojące przed polityką lokalną.

Sieć osadnicza jest silnie rozproszona. Na terenie Gminy usytuowanych jest aż 31 sołectw oraz 73 miejscowości, a gęstość zaludnienia jest bardzo niska. Niemniej jednak zdecydowana większość ludności Gminy mieszka w Gołdapi. Powyższe czynniki powodują, że widoczny jest duży rozdźwięk między usługami społecznymi oraz jakością życia w mieście i w mocno rozszaniach miejscowościach wiejskich. Duże rozproszenie ludności na obszarach wiejskich niesie dwa poważne problemy. Po pierwsze, ludność wiejska, aby dotrzeć do usług społecznych oferowanych w Gołdapi, musi tam dojechać, czyli pokonać trudności komunikacyjne (np. dostosować się do rozkładu jazdy komunikacji publicznej), a także ponieść związane z tym koszty (np. relatywnie wysoka cena biletu w przypadku złej sytuacji

materialnej). Po drugie, rozproszenie ludności wiejskiej utrudnia dotarcie do nich z działaniami integracyjnymi i aktywizującymi – aby takie działania podjąć, trzeba zebrać daną liczbę ludzi w danym miejscu.

Mieszkańcy Gminy niechętnie dojeżdżają do pracy, za to chętnie migrują poza jej terytorium.

Według danych Narodowego Spisu Powszechnego Ludności z 2011, mieszkańcy powiatu gołdapskiego, którego aż $\frac{3}{4}$ stanowi ludność Gminy Gołdap, charakteryzują się jedną z najniższych w skali całego kraju skłonnością dojeżdżania do pracy. Dodatkowo powiat gołdapski należy do powiatów z najmniejszą liczbą osób przyjeżdżających do pracy z innych powiatów. Oznacza to, że pomimo stosunkowo dobrego połączenia drogowego z innymi miastami (np. z Oleckiem, Ełkiem, Suwałkami, Węgorzewem), mieszkańcy powiatu charakteryzują się niską mobilnością i wolą pracować „u siebie”, zamiast dojeżdżać do innych miejscowości. Jednocześnie mieszkańcy Gminy Gołdap charakteryzują się bardzo wysokim ujemnym saldem migracji, które przewyższa średnią wartość odnotowywaną w województwie i kraju.

Gminę dotyka problem starzenia się społeczeństwa, a także zagraża jej ubytek ludności. W ogólnej liczbie ludności sukcesywnie spada bowiem udział ludności w wieku przedprodukcyjnym, czyli dzieci i młodzieży do 17 roku życia, wzrasta natomiast odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (tj. mężczyzn w wieku 65 lat i więcej oraz kobiet w wieku 60 lat i więcej). Dodatkowo z roku na rok maleje przyrost naturalny. Tendencje te spowodują, że w strukturze społeczeństwa będzie przybywać osób starszych. Proces ten nie przybiera jeszcze rozmiarów „katastrofalnych”, ale jest powolny i będzie się pogłębiał. Stąd też starzenie się społeczeństwa będzie wiązało się z poszerzeniem kręgu osób wymagających opieki i wsparcia z powodu choroby czy niesamodzielności spowodowanej podeszłym wiekiem. Dlatego zwiększy się popyt na usługi opiekuńcze organizowane przez samorząd gminy, administrację rządową lub podmioty prywatne. Jednocześnie osoby starsze będą zgłaszały zapotrzebowanie na nowe usługi oraz produkty. Tym samym rozwijać się będzie „srebrna gospodarka”, ukierunkowana na zaspokajanie potrzeb osób starszych. Dodatkowo na skutek coraz mniejszej liczby urodzeń, a także większej liczby zgonów, liczba ludności Gminy będzie sukcesywnie malała. Spadek ten potęgować będą migracje, ponieważ ludzie w poszukiwaniu pracy i lepszych warunków do życia będą opuszczać swoją lokalną społeczność.

Filarem rozwoju jest uzdrowisko oraz specjalna strefa ekonomiczna. Wśród głównych filarów rozwoju w Gminie Gołdap należy wymienić uzdrowisko oraz Podstrefę Gołdap wchodzącą w skład Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. O ile uzdrowisko może pozostawać nadal motorem wzrostu w Gminie, to takim motorem pomału przestanie być specjalna strefa ekonomiczna. Już teraz zdecydowana większość powierzchni Podstrefy została zagospodarowana przez inwestorów, potrzeba zatem wygospodarowania nowych miejsc do zwiększenia jej zasięgu.

Gmina dość dobrze wykorzystuje swoje przygraniczne położenie. Bliskość Obwodu Kaliningradzkiego daje szanse gołdapskiej branży turystycznej. Rosjanie są potencjalnymi klientami gołdapskiego uzdrowiska. Ponadto dzięki uruchomieniu małego ruchu przygranicznego w Gminie Gołdap rozwija się turystyka handlowa, dająca możliwość handlu i zarobku zarówno polskim jak i rosyjskim obywatelom. Ta forma aktywności gospodarczej daje możliwość uzyskiwania dochodów, aczkolwiek należy pamiętać, iż w głównej mierze odbywa się ona w „szarej strefie”, a osoby zajmujące się nią często korzystają dodatkowo ze świadczeń pomocy społecznej. Dodatkowo na relacje gospodarcze z Rosją bardzo mocno wpływa

sytuacja polityczna i decyzje rosyjskich decydentów, które praktycznie z dnia na dzień mogą spowodować zahamowanie kontaktów handlowych. Taka sytuacja może mieć miejsce np. na skutek wprowadzenia przez Rosję ograniczeń handlowych na polskie towary.

Pomimo bardzo dużej poprawy, lokalny rynek pracy ciągle boryka się z licznymi problemami. W ostatnich latach sytuacja bardzo mocno się poprawiła. Świadczą o tym dane dotyczące stopy bezrobocia w całym powiecie gołdapskim. Jeszcze w 2004 roku stopa bezrobocia była tam najwyższa w skali całego województwa i wynosiła 41,2%. Po 10 latach, tj. w 2014 roku, stopa bezrobocia w powiecie gołdapskim wynosi 21,3%, co plasuje powiat na 11. miejscu w regionie. Niemniej jednak pozostaje ona blisko dwukrotnie większa niż odnotowywana średnio w Polsce. Bez pracy najczęściej pozostają kobiety, osoby o niskim poziomie wykształcenia (tj. zasadniczym zawodowym lub niższym), a także młodzież do 30 roku życia i starsi powyżej 50 lat. Dość duży pozostaje odsetek osób długotrwale bezrobotnych, którzy przekraczają ponad połowę bezrobotnych. To właśnie bezrobocie długotrwale powoduje poważne negatywne konsekwencje psychologiczne oraz materialne w wymiarze indywidualnym i społecznym, a także przyczynia się do utraty kwalifikacji zawodowych. Dużą część kosztów związanych z przeciwdziałaniem bezrobociu oraz finansowaniem świadczeń z pomocy społecznej ponosi lokalna gospodarka oraz budżet Gminy. Dzieje się tak, ponieważ mieszkańcy minimalizują konsumpcję, płacą mniej podatków, a środki przeznaczone na walkę z bezrobociem i wykluczeniem społecznym mogłyby być zagospodarowane w inny sposób.

Coraz więcej ludności korzysta z pomocy i wsparcia pomocy społecznej. Dane Ośrodka Pomocy Społecznej pokazują, że w latach 2012-2014 systematycznie wzrastał odsetek osób korzystających z pomocy społecznej. W 2012 roku było to bowiem 15,0% ogółu ludności, a w 2014 już 16,3%. Najczęstszymi powodami przyznawania pomocy społecznej są natomiast bezrobocie i ubóstwo – z tego tytułu pomoc pobiera ok. 8,0% ogółu ludności Gminy. Pozostałe powody przyznawania pomocy występowały zdecydowanie rzadziej. Niemniej jednak należy pamiętać o istnieniu ryzyka, że część osób zajmująca się handlem przygranicznym oraz pracująca w „szarej strefie”, korzysta ze świadczeń pomocy społecznej.

Nasila się zjawisko uzależnień i przemocy w rodzinie. Statystyki Poradni Uzależnień w Gołdapi pokazują, że z roku na rok zwiększa się liczba osób korzystających z pomocy lekarskiej i terapeutycznej. Dodatkowo na dość wysoką skalę problemu uzależnień wskazują dane Gminnego Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego dla osób uzależnionych, ich rodzin oraz osób doświadczających przemocy w rodzinie. Dodatkowo dane Komendy Powiatowej Policji w Gołdapi pokazują, że nasila się zjawisko przemocy w rodzinie, w tym przemocy pod wpływem alkoholu. Jednocześnie należy pamiętać, że część osób dotkniętych uzależnieniami bądź przemocą w rodzinie zwykle nie przyznaje się do swoich problemów. Niemniej jednak objęcie tych osób potrzebnym wsparciem jest niezmiernie ważne, ponieważ są one często narażone na marginalizację, wycofanie z życia społecznego, a także zagrożone dziedziczeniem i powielaniem negatywnych wzorców.

Coraz częstszym problemem staje się niepełnosprawność. Z danych Powiatowego Urzędu Pracy w Gołdapi wynika, iż z roku na rok zwiększa się liczba bezrobotnych niepełnosprawnych. Natomiast dane Ośrodka Pomocy Społecznej pokazują, iż wzrasta liczba rodzin oraz osób w rodzinach, którym przyznano pomoc społeczną z powodu niepełnosprawności. Obecnie, w porównaniu z innymi grupami osób bezrobotnych lub otrzymujących pomoc społeczną, liczba osób niepełnosprawnych jest relatywnie niska, ale należy spodziewać się, że zjawisko to będzie się nasilać, gdyż jest ono mocno związane z procesem starzenia się społeczeństwa.

Niepełnosprawność dotyka bowiem częściej osób starszych (ze względu na pogarszający się z wiekiem stan zdrowia) niż ludzi młodych.

Wyżej wymienione aspekty wskazują, że Gmina Gołdap w ostatnich latach prężnie się rozwija. Niemniej jednak boryka się ona z pewnymi trudnościami, które jeżeli nie zostaną rozwiązane, mogą przyczynić się do nasilenia problemów społecznych. Dlatego też potrzebne jest aktywne podejście do powyżej opisanych tendencji i barier, a następnie poszukanie skutecznych sposobów i możliwości poprawy sytuacji. Zadanie to stanowi wyzwanie dla programów i projektów realizowanych w ramach lokalnej polityki społecznej.

2. Strategia działań

2.1. Założenia wstępne

Koncepcja wdrażania *Strategii rozwiązywania problemów społecznych Gminy Gołdap na lata 2016-2023* odwołuje się do aktualnych zasad i trendów w europejskiej polityce społecznej, które stanowią odpowiedź na zmiany cywilizacyjne i kulturowe zachodzące we współczesnym świecie. Promuje się w nich odejście od państwa opiekuńczego (*welfare state*), gwarantującego obywatelom bezpieczeństwo socjalne i dostęp do pracy, w kierunku państwa pomocniczego i zdecentralizowanego, które stymuluje rozwój przedsiębiorczości społecznej i aktywności obywatelskiej. Koncepcja ta bazuje na wizji ładu zbiorowego, której fundamentami są samorządność, solidaryzm i odpowiedzialność obywatelska. Nowoczesna, **aktywna polityka społeczna** (APS) dokonuje redefinicji kwestii socjalnych, uwzględniając pojawienie się nowych ryzyk socjalnych związanych z rozpadem tradycyjnych więzi społecznych, wydłużaniem się życia ludzi, zmianami w organizacji pracy oraz rewolucją teleinformatyczną; wspiera rozwój zawodowy pracowników słabszych i mniej zarabiających, a także promuje rozwiązania służące godzeniu życia rodzinnego z aktywnością zawodową (koncepcja *flexicurity*)²⁰.

Kluczowym wyzwaniem dla współczesnej polityki społecznej staje się wykluczenie społeczne dotykające osób, które:

- żyją w niekorzystnych warunkach ekonomicznych (ubóstwo materialne);
- nie zostały wyposażone w kapitał życiowy umożliwiający im normalną pozycję społeczną, odpowiedni poziom kwalifikacji, wejście na rynek pracy lub założenie rodziny;
- nie posiadają dostępu do odpowiednich instytucji pozwalających na wyposażenie w kapitał życiowy, jego rozwój i pomnażanie;
- posiadają cechy utrudniające im korzystanie z powszechnych zasobów społecznych (np. ze względu na zaistnienie uzależnienia, niepełnosprawności, długotrwałej choroby);
- są przedmiotem niszczącego działania innych osób lub podmiotów (polegającego na stosowaniu przemocy, szantażu, dyskryminacji itp.)²¹.

Zjawisko to ma charakter wielowymiarowy i kumulatywny, ponieważ jego przejawy (deprywacja ważnych potrzeb oraz deficyty uczestnictwa w różnych sferach życia) występują zwykle w tych samych gospodarstwach domowych. Co ważne, aktywna polityka społeczna postrzega wykluczenie społeczne przede wszystkim w kategoriach systemowych, jako wynik różnych niedostosowań w sferze regulacji prawnych, polityki, gospodarki i społeczeństwa, a nie poprzez pryzmat winy lub wyboru poszczególnych osób czy rodzin. APS nie bagatelizuje znaczenia wolnej woli człowieka, dzięki której może on podejmować decyzje – świadome i odpowiedzialne. Ale muszą być ku temu stworzone odpowiednie warunki w sferze socjalno-bytowej, zdrowotnej, edukacyjnej, kulturalnej, zawodowej itd.

²⁰ A. Karwacki, M. Rymsza, *Meandry upowszechniania koncepcji aktywnej polityki społecznej w Polsce*, w: *Polityka aktywizacji w Polsce. Usługi reintegracji w sektorze gospodarki społecznej*, red. M. Grewiński, M. Rymsza, Warszawa 2011, s. 30-34.

²¹ Opracowano na podstawie przyjętej w 2004 roku przez Radę Ministrów *Narodowej Strategii Integracji Społecznej dla Polski* (s. 22-23), której definicja pojęcia „wykluczenie społeczne” – pomimo upływu czasu – jest nadal aktualna.

Aktywna integracja osób i rodzin wykluczonych społecznie lub tym problemem zagrożonych wymaga zatem połączenia profesjonalnych metod i instrumentów oddziaływania na różnych poziomach. Podstawę i zarazem najszerszy obszar aktywności podmiotów zaangażowanych w realizację Strategii rozwiązywania problemów społecznych powinny stanowić programy profilaktyczne oraz instrumenty aktywizujące mieszkańców. Chodzi o wyprzedzanie wszelkich stanów zagrożenia zdrowotnego, bytowego, a także przypadków niedostosowania społecznego. Działania profilaktyczne, skupiające się na edukacji społecznej, poradnictwie i samopomocy, powinny być adresowane do osób zagrożonych ubóstwem i dysfunkcjami, a także do ogółu mieszkańców Gminy. Działania aktywizujące powinny natomiast wspierać wysiłki osób i rodzin, które chcą zmienić swoją sytuację przede wszystkim poprzez podjęcie aktywności zawodowej.



Drugi obszar, w którym realizowane są zadania polityki społecznej, stanowią działania interwencyjne i terapeutyczne, adresowane do osób i grup doświadczających trudności życiowych, obejmujące również reakcje na bezpośrednie sytuacje zagrożenia. W tym obszarze mieszczą się m.in. instrumenty służące zabezpieczeniu podstawowych potrzeb osób niepełnosprawnych, chorujących czy starszych w ich środowisku zamieszkania oraz w ośrodkach wsparcia. Usługi interwencyjne to również wsparcie osób i rodzin znajdujących się w sytuacjach kryzysowych (ze względu na uzależnienia, przemoc domową, zdarzenia losowe lub klęski żywiołowe).

Wierzchołek „trójkąta oddziaływań” stanowią natomiast sankcje, będące odpowiedzią instytucji państwowych na działania jednostek niezgodne z normami prawa. Kary za złamanie prawa mają istotne znaczenie dla zachowania ładu i porządku wewnętrznego, nie mogą jednak dominować jako sposób oddziaływania na społeczeństwo²². Tym bardziej, że w obliczu nakazu instytucjonalnego kierowanego do osób i grup łamiących normy społeczne, często pojawiają się negatywne następstwa tzw. „pomocy narzuconej”²³. Zmniejszeniu napięcia w relacjach z „trudnym” klientem mogą służyć innowacyjne metody pracy stosowane przez psychologów, pedagogów, pracowników socjalnych i innych specjalistów, które kładą nacisk na odpowiedni proces komunikacji i współpracy sprzyjający poszerzaniu sfery autonomii, odpowiedzialności i kreatywności.

²² Pod tym względem aktywna polityka społeczna jest daleka od amerykańskiej koncepcji *workfare state* (państwo zachęcające lub skłaniające do pracy), w której dominuje metoda „marchewki i kija”, zaś działania służb społecznych ukierunkowane są na walkę z „kulturą uzależnienia” poprzez ograniczanie uprawnień socjalnych, większą restrykcyjność w przyznawaniu świadczeń oraz obniżanie nominalnej wysokości zasiłków.

²³ Zob. więcej: A. Rurka, G. Hardy, C. Defays, *Proszę, nie pomagaj mi! Paradoks pomocy narzuconej*, tłum. U. Bisek i M. Macińska, Warszawa 2013.

Skuteczność działań służb społecznych wzmacnia orientacja na klientów – grupy docelowe pomocy i ich specyficzne potrzeby. Indywidualizacja wsparcia, czyli jego dopasowywanie do możliwości i ograniczeń poszczególnych grup i jednostek marginalizowanych, stanowi efekt tzw. podejścia holistycznego²⁴. Instytucje działające w sferze polityki społecznej powinny patrzeć na swoich klientów całościowo – nie tylko przez pryzmat „sprawy”, z którą przychodzą, ale również uwzględniając wartości, emocje, cechy fizyczne i psychiczne, środowisko rodzinne i społeczne itp. Orientacja na potrzeby wymaga ponadto zwiększenia roli sektora ekonomii społecznej w zakresie świadczenia usług socjalnych, edukacyjnych, kulturalnych czy sportowo-rekreacyjnych. PES jako podmioty zakorzenione w środowisku lokalnym oraz zorientowane na cele społeczne mogą bardzo skutecznie rozpoznawać i zaspokajać potrzeby obywateli.

Do kanonu reguł towarzyszących realizacji założeń strategii rozwiązywania problemów społecznych warto ponadto dołączyć następujące zasady:

Zrównoważony i trwały rozwój – dążenie do równowagi pomiędzy zaspokajaniem podstawowych potrzeb ludzkich a racjonalnym korzystaniem z zasobów naturalnych w perspektywie obecnych i przyszłych pokoleń. Sprostanie wymogom tej zasady jest możliwe dzięki zintegrowaniu polityki środowiskowej (ochrona środowiska), gospodarczej i społecznej. Wymaga to traktowania zasobów naturalnych jak ograniczonych zasobów gospodarczych oraz wykorzystywania kapitału przyrodniczego w sposób pozwalający na zachowanie funkcji ekosystemów w perspektywie długookresowej.

Równość szans, w tym równość płci – oznacza prawo wszystkich mieszkańców gminy do równego (sprawiedliwego) dostępu do różnych życiowych możliwości, np. edukacji, kultury, rynku pracy. Związany jest z nią ściśle zakaz dyskryminacji (np. ze względu na płeć, wiek, wyznanie religijne czy narodowość) gwarantowany prawami człowieka. Jednakże równość szans idzie dalej, bowiem w obszarze planowania, realizacji i ewaluacji polityk publicznych zakłada włączenie „równościowej” perspektywy, czyli dokonywanie oceny wpływu tych polityk na warunki życia różnych grup społecznych, w szczególności kobiet i mężczyzn, osób niepełnosprawnych oraz innych grup marginalizowanych (ze względu na wiek, wykształcenie, miejsce zamieszkania itd). Zasada równości szans nakłada zatem obowiązek tworzenia przez władze publiczne, w tym samorządy lokalne, warunków do równego uczestnictwa w życiu publicznym przez wszystkich mieszkańców.

Dobre rządzenie – odnosi się do zarządzania w sektorze publicznym i obejmuje szereg reguł kształtujących sposób sprawowania władzy przez organy państwa z aktywnym zaangażowaniem obywateli. Główne wyznaczniki dobrego rządzenia to: praworządność, przejrzystość (transparentność), odpowiadanie na potrzeby, włączanie i konsensus. Z zasady tej wynikają różnorodne obowiązki dla instytucji publicznych, które mają na celu zapewnienie uczestnictwa wszystkich zainteresowanych obywateli w procesach rządzenia. Jednakże zakres odpowiedzialności można rozszerzyć na sektor prywatny i organizacje pozarządowe, ponieważ ich działania również mają istotny wpływ na społeczeństwo i środowisko. Podmioty te powinny być zatem „naturalnymi” partnerami administracji publicznej w realizacji jej misji.

²⁴ Zgodnie z podejściem holistycznym wszystkie zjawiska tworzą pewne układy całości, zaś poszczególne części tej całości wzajemnie na siebie wpływają. Życie społeczne, grupy tworzone przez ludzi, np. rodziny, grupy rówieśnicze, związki zawodowe, stowarzyszenia, a nawet sam człowiek jako jednostka, są złożonymi systemami składającymi się ze wzajemnie ze sobą powiązanych elementów.

2.2. Cele i kierunki działań

Samorząd gminy opracowuje i realizuje strategię rozwiązywania problemów społecznych, we współpracy z lokalnymi partnerami, ze względu na dążenie do zmiany istniejącej sytuacji, która w różnych aspektach jest oceniana negatywnie. Działania zaplanowane w ramach SRPS są ukierunkowane na długoterminowe cele odnoszące się do dużych grup ludności a nawet całej populacji gminy, obrazujące znaczącą pozytywną zmianę w sytuacji osób, rodzin oraz szerszych zbiorowości.

CEL GŁÓWNY STRATEGII:

Poprawa funkcjonowania mieszkańców Gminy Gołdap w środowisku rodzinnym, społecznym i zawodowym.

Tak sformułowany cel główny wymaga podejścia zintegrowanego, łączącego kompetencje oraz zadania samorządu gminy, jego jednostek organizacyjnych, innych instytucji publicznych oraz firm i podmiotów pozarządowych działających zwłaszcza w sferze pomocy społecznej, rynku pracy, zdrowia i uzależnień, mieszkalnictwa, edukacji, kultury, sportu oraz rekreacji. Programy i projekty realizowane w ramach SRPS powinny kreować lokalne warunki sprzyjające oddolnej aktywności i integracji, w sposób uwzględniający potrzeby i oczekiwania poszczególnych grup, wymogi ochrony środowiska oraz istniejące możliwości prawne, organizacyjne i finansowe.

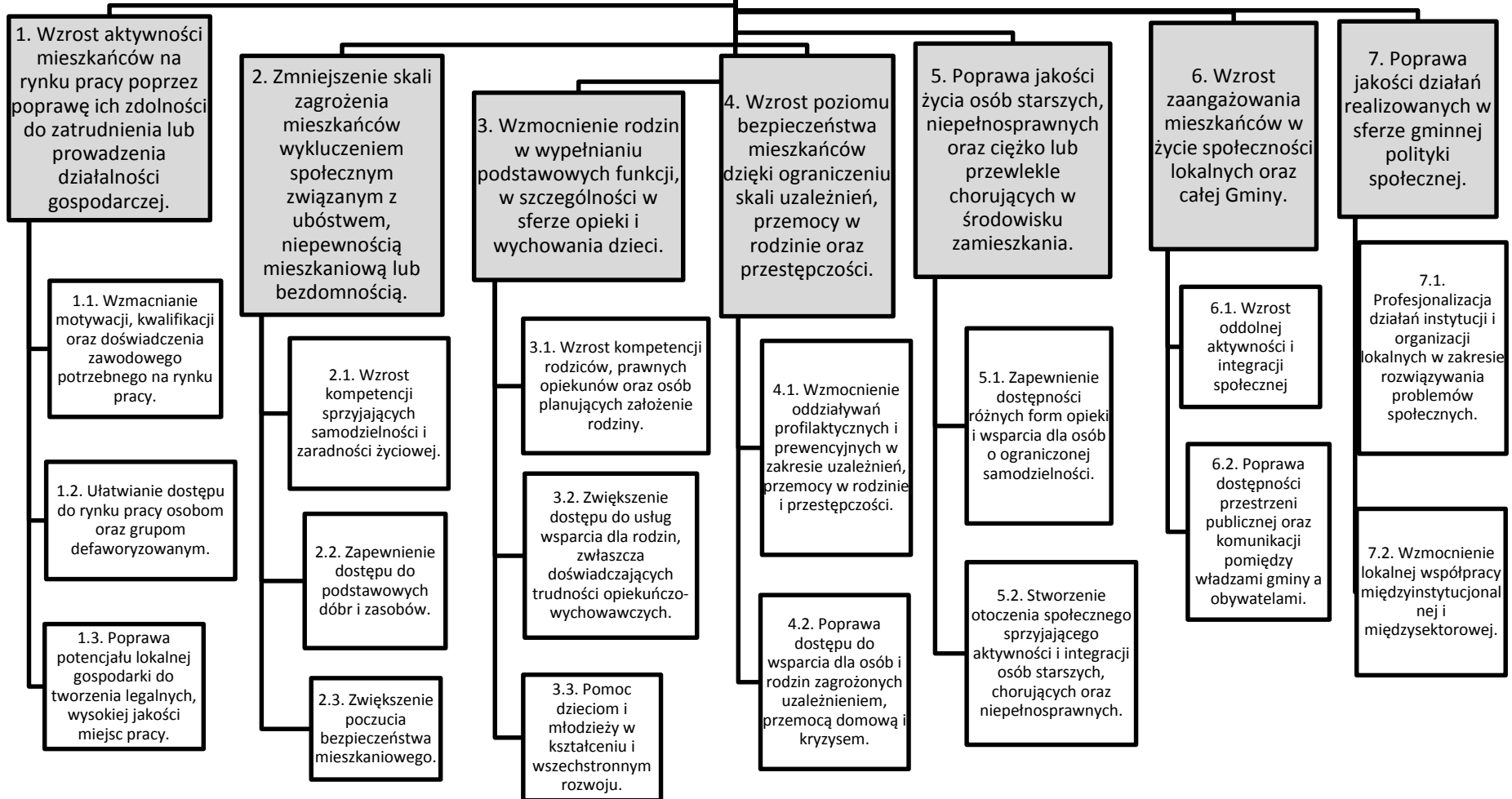
Cel główny SRPS zostanie osiągnięty dzięki realizacji następujących celów szczegółowych:

1. Wzrost aktywności mieszkańców na rynku pracy poprzez poprawę ich zdolności do zatrudnienia lub prowadzenia działalności gospodarczej.
2. Zmniejszenie skali zagrożenia mieszkańców wykluczeniem społecznym związanym z ubóstwem, niepewnością mieszkaniową lub bezdomnością.
3. Wzmocnienie rodzin w wypełnianiu podstawowych funkcji, w szczególności w sferze opieki i wychowania dzieci.
4. Wzrost poziomu bezpieczeństwa mieszkańców dzięki ograniczeniu skali uzależnień, przemocy w rodzinie oraz przestępczości.
5. Poprawa jakości życia osób starszych, niepełnosprawnych oraz ciężko lub przewlekle chorujących w środowisku zamieszkania.
6. Wzrost zaangażowania mieszkańców w życie społeczności lokalnych oraz całej Gminy.
7. Poprawa jakości działań realizowanych w sferze gminnej polityki społecznej.

Sześć pierwszych celów szczegółowych SRPS odnosi się do osób, rodzin i grup społecznych zamieszkujących Gminę Gołdap. Natomiast siódmy cel szczegółowy dotyczy uwarunkowań instytucjonalnych, zwłaszcza w sferze komunikacji oraz kooperacji, które przekładają się na jakość usług społecznych udostępnianych mieszkańcom. Należy podkreślić, iż numery przyznane poszczególnym celom szczegółowym nie mają znaczenia hierarchicznego, tzn. nie są one uporządkowane od najważniejszego do najmniej ważnego. Każdy cel szczegółowy ma taką samą wagę.

Ogólną logikę rozumowania strategicznego, przyjętą w ramach *Strategii rozwiązywania problemów społecznych Gminy Gołdap na lata 2016-2023*, można przedstawić w formie schematu „drzewa celów”, które zaprezentowano poniżej.

Poprawa funkcjonowania mieszkańców Gminy Gołdap w środowisku rodzinnym, społecznym i zawodowym.



2.2.1. Obszar: aktywność zawodowa i przedsiębiorczość

Cel strategiczny:	1. Wzrost aktywności mieszkańców na rynku pracy poprzez poprawę ich zdolności do zatrudnienia lub prowadzenia działalności gospodarczej.
Cel operacyjny:	1.1. Wzmacnianie motywacji, kwalifikacji oraz doświadczenia zawodowego potrzebnego na rynku pracy.
Kierunki działań:	1.1.1. Realizacja pracy socjalnej z osobami bezrobotnymi i ich rodzinami, w tym w oparciu o kontrakt socjalny i projekt socjalny. 1.1.2. Upowszechnianie ofert pracy oraz informacji o wolnych miejscach pracy. 1.1.3. Programy i projekty aktywizacji zawodowej, uwzględniające w szczególności: <ul style="list-style-type: none">– doradztwo zawodowe i pośrednictwo pracy;– wsparcie psychologiczne, coaching i mentoring;– szkolenia i kursy zawodowe;– prace społecznie użyteczne, staże oraz subsydiowane miejsca pracy u lokalnych pracodawców. 1.1.4. Organizacja targów pracy oraz bezpośrednich spotkań z pracodawcami.
Cel operacyjny:	1.2. Ułatwianie dostępu do rynku pracy osobom oraz grupom defaworyzowanym.
Kierunki działań:	1.2.1. Rozwój usług opieki nad dziećmi do 3 roku życia (np. żłobki, kluby dziecięce, dzienni opiekunowie). 1.2.2. Promocja równościowego podejścia do kobiet i mężczyzn na rynku pracy (przełamywanie stereotypów, elastyczne formy zatrudnienia). 1.2.3. Organizacja zajęć reintegracji społeczno-zawodowej w ramach Klubu lub Centrum Integracji Społecznej dla osób wykluczonych społecznie ²⁵ . 1.2.4. Upowszechnianie wiedzy o ekonomii społecznej (prelekcje, szkolenia, publikacje, media lokalne itp.). 1.2.5. Preferencje w wyborze usługodawców (np. „klauzule społeczne” zgodnie z PZP) oferujących zatrudnienie dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
Cel operacyjny:	1.3. Poprawa potencjału lokalnej gospodarki do tworzenia legalnych, wysokiej jakości miejsc pracy.

²⁵ Zgodnie z ustawą z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym zajęciami reintegracji społeczno-zawodowej można objąć w szczególności: długotrwale bezrobotnych, osoby niepełnosprawne i chorujące psychicznie, bezdomnych, uzależnionych od alkoholu i narkotyków, zwalnianych z zakładów karnych oraz cudzoziemców.

Kierunki działań:	1.3.1. Pomoc szkoleniowo-doradcza oraz finansowa (dotacje, pożyczki, poręczenia) dla osób podejmujących samozatrudnienie. 1.3.2. Promocja walorów miasta i gminy na zewnątrz (kraj, zagranica) pod kątem współpracy biznesowej oraz rozwoju turystyki.
Okres realizacji:	2016-2023 (działania ciągłe)
Podmioty realizujące:	Urząd Miejski w Gołdapi, Ośrodek Pomocy Społecznej w Gołdapi, Powiatowy Urząd Pracy w Gołdapi, instytucje szkoleniowe, agencje zatrudnienia, instytucje otoczenia biznesu, Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
Podmioty współpracujące:	Starostwo Powiatowe w Gołdapi, przedsiębiorcy i organizacje branżowe przedsiębiorców, podmioty ekonomii społecznej, Lokalna Grupa Działania, placówki oświatowe

2.2.2. Obszar: ubóstwo, niepewność mieszkaniowa i bezdomność

Cel strategiczny:	2. Zmniejszenie skali zagrożenia mieszkańców wykluczeniem społecznym związanym z ubóstwem, niepewnością mieszkaniową lub bezdomnością.
Cel operacyjny:	2.1. Wzrost kompetencji sprzyjających samodzielności i zaradności życiowej.
Kierunki działań:	2.1.1. Wsparcie osób i rodzin w zakresie rozwiązywania problemów socjalnych, a także nabywania umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego (pracownicy socjalni, asystenci rodziny). 2.1.2. Edukacja w zakresie prawa, ekonomii i finansów dla dzieci, młodzieży oraz dorosłych mieszkańców gminy. 2.1.3. Pomoc psychologiczna oraz prawna dla osób i rodzin doświadczających trudności życiowych.
Cel operacyjny:	2.2. Zapewnienie dostępu do podstawowych dóbr i zasobów.
Kierunki działań:	2.2.1. Udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej osobom oraz rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej. 2.2.2. Organizowanie zbiórek żywności, odzieży i innych podstawowych dóbr dla osób i rodzin najbardziej potrzebujących. 2.2.3. Udzielanie schronienia, posiłku i niezbędnego ubrania osobom lub rodzinom tego pozbawionym. 2.2.4. Utworzenie jadłodajni. 2.2.5. Utworzenie ogrzewalni. 2.2.6. Utworzenie sklepu socjalnego.
Cel operacyjny:	2.3. Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa mieszkaniowego.
Kierunki działań:	2.3.1. Prowadzenie działań w zakresie prewencji przed utratą mieszkania, eksmisją i bezdomnością.

	<p>2.3.2. Zwiększenie na terenie gminy zasobów mieszkań komunalnych, w tym socjalnych.</p> <p>2.3.3. Wspieranie rozwoju różnych form budownictwa społecznego.</p> <p>2.3.4. Utworzenie mieszkań chronionych.</p>
Okres realizacji:	2016-2023 (działania ciągłe)
Podmioty realizujące:	Urząd Miejski w Gołdapi, Ośrodek Pomocy Społecznej w Gołdapi, Środowiskowy Dom Samopomocy „Słoneczny Dom” w Gołdapi, placówki oświatowe, sołectwa, ADM w Gołdapi
Podmioty współpracujące:	Dom Kultury w Gołdapi, Ośrodek Sportu i Rekreacji w Gołdapi, banki i instytucje finansowe, Powiatowy Rzecznik Konsumentów, przedsiębiorcy, podmioty ekonomii społecznej

2.2.3. Obszar: funkcjonowanie rodzin

Cel strategiczny:	3. Wzmocnienie rodzin w wypełnianiu podstawowych funkcji, w szczególności w sferze opieki i wychowania dzieci.
Cel operacyjny:	3.1. Wzrost kompetencji rodziców, prawnych opiekunów oraz osób planujących założenie rodziny.
Kierunki działań:	<p>3.1.1. Realizacja zajęć i spotkań przygotowujących młodzież do świadomego podjęcia decyzji o założeniu rodziny.</p> <p>3.1.2. Wspieranie kobiety w ciąży i ich małżonków/partnerów do przyjęcia dziecka na świat (np. szkoła rodzenia, spotkania i konsultacje ze specjalistami, kampanie społeczne).</p> <p>3.1.3. Organizacja „Szkoły dla rodziców i wychowawców” oraz innych form edukacji.</p> <p>3.1.4. Promocja prawidłowych wzorców funkcjonowania rodzin.</p>
Cel operacyjny:	3.2. Zwiększenie dostępu do usług wsparcia dla rodzin, zwłaszcza doświadczających trudności opiekuńczo-wychowawczych.
Kierunki działań:	<p>3.2.1. Wspieranie rodzin doświadczających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, zwłaszcza zagrożonym odebraniem dzieci i umieszczeniem w pieczy zastępczej, w postaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pracy socjalnej oraz asystentury rodzinnej; – pomocy rodzin wspierających i wolontariuszy; – organizacji grup samopomocowych. <p>3.2.2. Rozwój sieci placówek wsparcia dziennego w formie opiekuńczej, specjalistycznej lub pracy podwórkowej²⁶.</p> <p>3.2.3. Rozwój specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, w tym prawnego, psychologicznego i terapii rodzinnej.</p>
Cel operacyjny:	3.3. Pomoc dzieciom i młodzieży w kształceniu i wszechstronnym rozwoju.

²⁶ Działające np. jako koła zainteresowań, kluby, świetlice środowiskowe, świetlice socjoterapeutyczne.

Kierunki działań:	<p>3.3.1. Pedagogizacja rodziców oraz wzmocnienie współpracy placówek oświatowych z rodzicami dzieci uczęszczających do szkół.</p> <p>3.3.2. Organizacja miejsc w przedszkolach i innych formach opieki przedszkolnej – pełny dostęp dla dzieci w wieku 3-5 lat.</p> <p>3.3.3. Realizacja różnych form zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych doskonalących wiedzę, umiejętności oraz rozwijających pasje i zainteresowania dzieci i młodzieży.</p> <p>3.3.4. Podnoszenie jakości kształcenia w placówkach oświatowych, m.in. poprzez doskonalenie kadry pedagogicznej oraz wyposażenie szkół w niezbędny sprzęt i materiały dydaktyczne.</p> <p>3.3.5. Kształtowanie wśród młodzieży postaw aktywnych oraz umożliwienie zdobycia cennych doświadczeń (np. wolontariat na rzecz środowiska lokalnego, wymiana międzynarodowa).</p> <p>3.3.6. Zapewnienie dzieciom i młodzieży w szkołach pomocy psychologicznej, pedagogicznej, opieki pielęgniarskiej i stomatologicznej, a także doradztwa zawodowego (na poziomie gimnazjalnym).</p>
Okres realizacji:	2016-2023 (działania ciągłe)
Podmioty realizujące:	Urząd Miejski w Gołdapi, Ośrodek Pomocy Społecznej w Gołdapi, placówki oświatowe, Dom Kultury w Gołdapi, Biblioteka Publiczna w Gołdapi, Ośrodek Sportu i Rekreacji w Gołdapi, sołectwa
Podmioty współpracujące:	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Gołdapi, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Gołdapi, szkoły ponadgimnazjalne, służba zdrowia, podmioty ekonomii społecznej

2.2.4. Obszar: dysfunkcje społeczne

Cel strategiczny:	4. Wzrost poziomu bezpieczeństwa mieszkańców dzięki ograniczeniu skali uzależnień, przemocy w rodzinie oraz przestępczości.
Cel operacyjny:	4.1. Wzmocnienie oddziaływań profilaktycznych i prewencyjnych w zakresie uzależnień, przemocy w rodzinie i przestępczości.
Kierunki działań:	<p>4.1.1. Propagowanie wiedzy na temat różnych form uzależnień i innych czynników szkodliwych dla zdrowia oraz ich negatywnych skutków.</p> <p>4.1.2. Promocja wśród mieszkańców zdrowego i aktywnego stylu życia bez nałogów.</p> <p>4.1.3. Organizacja lub udział w kampaniach społecznych na temat przemocy w rodzinie.</p> <p>4.1.4. Prowadzenie środowiskowych programów profilaktyczno-edukacyjnych dla dzieci, młodzieży i całych rodzin.</p>

	<p>4.1.5. Wzmożenie działań służb patrolowych policji oraz kontroli prowadzonych przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych²⁷.</p> <p>4.1.6. Realizacja akcji podnoszących świadomość mieszkańców w zakresie bezpieczeństwa publicznego oraz konsekwencji wynikających z łamania przepisów prawa.</p>
Cel operacyjny:	4.2. Poprawa dostępu do wsparcia dla osób i rodzin zagrożonych uzależnieniem, przemocą domową i kryzysem.
Kierunki działań:	<p>4.2.1. Monitorowanie sytuacji rodzin dysfunkcyjnych, a także podejmowanie adekwatnych działań interwencyjnych.</p> <p>4.2.2. Kontynuacja działania Gminnego Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego dla osób uzależnionych, ich rodzin oraz osób doświadczających przemocy w rodzinie.</p> <p>4.2.3. Zwiększenie dostępności terapii dla osób uzależnionych oraz współuzależnionych, programów wspierających dalsze zdrowienie oraz programów redukcji szkód.</p> <p>4.2.4. Wspieranie działalności grup wsparcia i grup samopomocowych dla osób uzależnionych, współuzależnionych, DDA, DDD oraz ofiar przemocy.</p> <p>4.2.5. Utworzenie na terenie miasta ośrodka interwencji kryzysowej z bazą noclegową.</p> <p>4.2.6. Kierowanie sprawców przemocy do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych.</p>
Okres realizacji:	2016-2023 (działania ciągłe)
Podmioty realizujące:	Urząd Miejski w Gołdapi, Ośrodek Pomocy Społecznej w Gołdapi, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Gminny Zespół Interdyscyplinarny, placówki oświatowe, Dom Kultury w Gołdapi, Biblioteka Publiczna w Gołdapi, Ośrodek Sportu i Rekreacji w Gołdapi, sołectwa, podmioty ekonomii społecznej, organizacje kościelne
Podmioty współpracujące:	Poradnia Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Gołdapi, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Gołdapi, Komenda Powiatowa Policji w Gołdapi, Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Gołdapi, ochotnicze straże pożarne, prokuratura, sąd rejonowy, służba kuratorska, Sanepid

²⁷ Chodzi w szczególności o działania mające na celu zmniejszenie liczby przypadków spożywania alkoholu w miejscach publicznych, sprzedaży papierosów i alkoholu nieletnim oraz nietrzeźwym, a także likwidację nielegalnych punktów sprzedaży alkoholu, narkotyków i dopalaczy.

2.2.5. Obszar: starość, niepełnosprawność, choroby

Cel strategiczny:	5. Poprawa jakości życia osób starszych, niepełnosprawnych oraz ciężko lub przewlekle chorujących w środowisku zamieszkania.
Cel operacyjny:	5.1. Zapewnienie dostępności różnych form opieki i wsparcia dla osób o ograniczonej samodzielności.
Kierunki działań:	<p>5.1.1. Organizacja usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych.</p> <p>5.1.2. Upowszechnianie pomocy sąsiedzkiej, wolontariatu oraz grup samopomocowych dla osób starszych, niepełnosprawnych, chorujących oraz ich rodzin.</p> <p>5.1.3. Rozwój instytucjonalnych form opieki i wsparcia dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych oraz w podeszłym wieku²⁸.</p> <p>5.1.4. Upowszechnianie informacji o uprawnieniach oraz o dostępnych formach pomocy przysługujących seniorom, osobom chorującym, niepełnosprawnym i ich rodzinom.</p>
Cel operacyjny:	5.2. Stworzenie otoczenia społecznego sprzyjającego aktywności i integracji osób starszych, chorujących oraz niepełnosprawnych.
Kierunki działań:	<p>5.2.1. Likwidacja barier architektonicznych, komunikacyjnych oraz transportowych w przestrzeni publicznej oraz w miejscu zamieszkania.</p> <p>5.2.2. Organizacja wydarzeń o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym, rekreacyjnym i turystycznym.</p> <p>5.2.3. Upowszechnianie wiedzy na temat zagrożeń dla bezpieczeństwa fizycznego i materialnego oraz metod przeciwdziałania wyłudzeniom, oszustwom, agresji itp.</p> <p>5.2.4. Realizacja akcji i imprez służących integracji oraz przełamywaniu stereotypów dotyczących osób starszych i niepełnosprawnych w społeczeństwie.</p>
Okres realizacji:	2016-2023 (działania ciągłe)
Podmioty realizujące:	Urząd Miejski w Gołdapi, Ośrodek Pomocy Społecznej w Gołdapi, Środowiskowy Dom Samopomocy „Słoneczny Dom” w Gołdapi, Dom Kultury w Gołdapi, Biblioteka Publiczna w Gołdapi, Ośrodek Sportu i Rekreacji w Gołdapi, sołectwa, Centrum Wolontariatu, organizacje pozarządowe działające na rzecz osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących
Podmioty współpracujące:	Starostwo Powiatowe w Gołdapi, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Gołdapi, Warsztaty Terapii Zajęciowej Caritas Diecezji Ełckiej w Gołdapi, Komenda Powiatowa Policji w Gołdapi, jednostki służby zdrowia

²⁸ Mogą to być placówki zapewniające opiekę w formie całodobowej lub pobyt dzienny, np. dom pomocy społecznej, rodzinny dom pomocy, dom opieki, dzienny ośrodek wsparcia, klub seniora.

2.2.6. Obszar: aktywność społeczna

Cel strategiczny:	6. Wzrost zaangażowania mieszkańców w życie społeczności lokalnych oraz całej Gminy.
Cel operacyjny:	6.1. Wzrost oddolnej aktywności i integracji społecznej.
Kierunki działań:	6.1.1. Rozwój i modernizacja obiektów służących aktywności społecznej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej ludności, w szczególności na terenach wiejskich. 6.1.2. Realizacja działań służących integracji oraz organizowaniu społeczności lokalnej ²⁹ . 6.1.3. Wspieranie przez samorząd gminy działalności pożytku publicznego realizowanej przez organizacje pozarządowe i inne podmioty ekonomii społecznej na rzecz mieszkańców. 6.1.4. Kreowanie wspólnej tożsamości i odpowiedzialności mieszkańców za otoczenie (edukacja ekologiczna, promocja dziedzictwa historycznego i kulturowego, organizacja wydarzeń lokalnych itp.).
Cel operacyjny:	6.2. Poprawa dostępności przestrzeni publicznej oraz komunikacji pomiędzy władzami gminy a obywatelami.
Kierunki działań:	6.2.1. Wykorzystanie różnych form konsultacji społecznych w procesie podejmowania decyzji przez władze gminy. 6.2.2. Włączanie lokalnych liderów do prac zespołów o charakterze inicjatywnym, konsultacyjnym i opiniodawczym. 6.2.3. Upowszechnianie informacji o działaniach i zamierzeniach samorządu gminy i organizacji współpracujących, w tym o ważnych dla społeczności wydarzeniach.
Okres realizacji:	2016-2023 (działania ciągłe)
Podmioty realizujące:	Urząd Miejski w Gołdapi, Ośrodek Pomocy Społecznej w Gołdapi, placówki oświatowe, Dom Kultury w Gołdapi, Biblioteka Publiczna w Gołdapi oraz Muzeum Ziemi Gołdapskiej im. Mieczysława Ratasiewicza, Ośrodek Sportu i Rekreacji, sołectwa
Podmioty współpracujące:	Podmioty ekonomii społecznej, grupy nieformalne, Lokalna Grupa Działania

2.2.7. Obszar: rozwój systemu współpracy i wsparcia

Cel strategiczny:	7. Poprawa jakości działań realizowanych w sferze gminnej polityki społecznej.
Cel operacyjny:	7.1. Profesjonalizacja działań instytucji i organizacji lokalnych w zakresie rozwiązywania problemów społecznych.

²⁹ Przykładem może być Program Aktywności Lokalnej, uwzględniający środowiskową pracę socjalną, animację lokalną i/lub streetworking.

Kierunki działań:	<p>7.1.1. Prowadzenie oraz upowszechnianie badań i analiz na temat problemów społecznych.</p> <p>7.1.2. Rozwój kompetencji i kwalifikacji kadr służb społecznych w gminie (np. kursy i szkolenia, studia podyplomowe, wizyty studyjne), w tym poprzez interdyscyplinarne formy edukacji.</p> <p>7.1.3. Upowszechnianie innowacyjnych metod pracy z rodziną wieloprotblemową oraz tzw. „trudnym” klientem³⁰.</p> <p>7.1.4. Wdrażanie standardów pracy z osobami znajdującymi się w trudnej sytuacji życiowej (również poprzez wykorzystanie efektów projektów ogólnopolskich i regionalnych).</p> <p>7.1.5. Zapobieganie wypaleniu zawodowemu pracowników służb społecznych (np. pomoc psychologiczna, superwizja).</p>
Cel operacyjny:	7.2. Wzmocnienie lokalnej współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej.
Kierunki działań:	<p>7.2.1. Tworzenie sieci wymiany informacji oraz partnerstw lokalnych.</p> <p>7.2.2. Konsultowanie problemów społecznych i działań zaradczych z powiatem, organizacjami pozarządowymi i kościelnymi oraz innymi lokalnymi partnerami.</p> <p>7.2.3. Włączanie podmiotów sektora publicznego, gospodarczego i społecznego do działań służących koordynacji i monitoringowi wdrażania strategii rozwiązywania problemów społecznych.</p> <p>7.2.4. Opracowywanie programów gminnych z zastosowaniem różnych metod partycypacji.</p>
Okres realizacji:	2016-2023 (działania ciągłe)
Podmioty realizujące:	Urząd Miejski w Gołdapi, Ośrodek Pomocy Społecznej w Gołdapi, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Gminny Zespół Interdyscyplinarny, Środowiskowy Dom Samopomocy „Słoneczny Dom” w Gołdapi, gminne placówki oświatowe, Dom Kultury w Gołdapi, Biblioteka Publiczna w Gołdapi, Ośrodek Sportu i Rekreacji w Gołdapi
Podmioty współpracujące:	Starostwo Powiatowe w Gołdapi, Powiatowy Urząd Pracy w Gołdapi, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Gołdapi, Warsztaty Terapii Zajęciowej Caritas Diecezji Elckiej w Gołdapi, Komenda Powiatowa Policji w Gołdapi, jednostki służby zdrowia, przedsiębiorcy, podmioty ekonomii społecznej

2.3. Wdrażanie i monitoring strategii

Newralgicznym elementem strategii rozwiązywania problemów społecznych jest obszar dotyczący koordynacji wdrażania i monitoringu zaplanowanych działań. Kluczową rolę w zakresie planowania oraz podejmowania decyzji strategicznych będą odgrywały władze Gminy

³⁰ Np. terapia krótkoterminowa skoncentrowana na rozwiązaniach, coaching, mediacje.

Gołdap – Burmistrz oraz Rada Miejska, natomiast praktyczne zadania związane z realizacją SRPS będą domeną jednostek organizacyjnych i pomocniczych, w szczególności Ośrodka Pomocy Społecznej w Gołdapi, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, gminnych placówek oświatowych, instytucji kultury, Ośrodka Sportu i Rekreacji w Gołdapi oraz sołectw. Jednakże strategiczna wizja zmian nie będzie możliwa w pełni do osiągnięcia bez współpracy z podmiotami niezależnymi organizacyjnie (przede wszystkim z Powiatem Gołdapskim oraz Województwem Warmińsko-Mazurskim, administracją rządową, służbą zdrowia, policją, strażą pożarną, podmiotami ekonomii społecznej, organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorcami), a także – a może przede wszystkim – z mieszkańcami gminy.

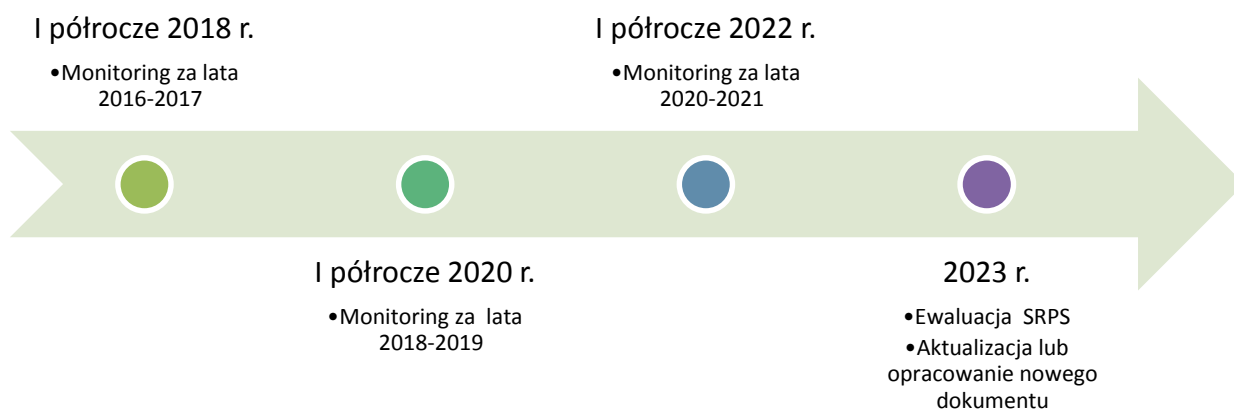
Znaczna część priorytetów oraz kierunków działań wpisanych do SRPS wiąże się ze statutowymi zadaniami placówek i podmiotów istniejących w Gminie Gołdap, zaś powiązania funkcjonalne między nimi wynikają z uregulowań ustawowych lub wewnętrznych regulaminów. Niemniej jednak pozostaje pewna sfera działań, które będą wymagały utworzenia zupełnie nowych struktur instytucjonalnych oraz przyjęcia niestandardowych rozwiązań. Dlatego też postulowana szeroka współpraca lokalna na rzecz rozwiązywania problemów społecznych powinna mieć charakter otwartej sieci z elementami koordynacji. Jest to forma kooperacji, w której podmioty uczestniczą na elastycznych zasadach głównie w celu wymiany informacji, aczkolwiek określone są ogólne ramy współdziałania, a także wyznaczony jest koordynator – Ośrodek Pomocy Społecznej w Gołdapi³¹. Taka forma wdrażania strategii nie wyklucza wszakże zawierania odrębnych partnerstw o sformalizowanym charakterze, służących realizacji projektów lub rozwiązaniu konkretnego problemu.

Istotne znaczenie będzie odgrywać współpraca międzyinstytucjonalna w sferze monitoringu, ewaluacji oraz nowelizacji założeń SRPS. Regularna weryfikacja poziomu wdrożenia poszczególnych kierunków działań pozwoli uchwycić różnice pomiędzy przyjętym planem a jego faktycznym wykonaniem, przy czym analizowane powinny być informacje o charakterze zarówno ilościowym i jakościowym, w celu odpowiedzi na pytania: „Co, kiedy i jak zostało zrobione w ramach strategii?”.

Wnioski oraz rekomendacje wypracowane w toku monitoringu i ewaluacji SRPS wspomogą zarządzanie informacjami oraz proces decyzyjny, ułatwiając znajdowanie rozwiązań w sytuacjach problemowych. W szczególnie uzasadnionych przypadkach będą również podstawą do aktualizacji celów i kierunków działań strategii lub sposobu jej realizacji. Dlatego też proces monitoringu powinien również obejmować śledzenie oraz ocenę wpływu uwarunkowań zewnętrznych, np. zmian prawa, procesów ekonomicznych czy zjawisk społeczno-kulturowych, na aktualność założeń strategii.

Monitoring SRPS będzie prowadzony w okresach dwuletnich, zgodnie ze schematem:

³¹ Ośrodek pomocy społecznej jako jednostkę koordynującą realizację gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych desygnuje art. 110 ustawy o pomocy społecznej.



Informacje o wynikach monitorowania strategii będą prezentowane w postaci raportów, zawierających w szczególności:

- opis uwarunkowań i przebieg procesu monitoringu;
- ogólną charakterystykę sytuacji społeczno-ekonomicznej w Gminie w okresie objętym monitoringiem;
- opis zrealizowanych działań pod względem ilościowym (wskaźniki realizacji działań) oraz jakościowym, wraz ze wskazaniem celów szczegółowych i operacyjnych strategii, do których te działania się odnoszą;
- wnioski i rekomendacje.

Z uwagi na fakt, iż ostatnim rokiem obowiązywania strategii będzie 2023 r., powinna w nim zostać przeprowadzona szersza ewaluacja, która pozwoli odpowiedzieć na zasadnicze pytanie: czy tekst SRPS należy znowelizować (w tym o zmiany uwzględniające przedłużenie okresu jego obowiązywania), czy też Gmina Gołdap powinna przystąpić do opracowania zupełnie nowego dokumentu?³²

Należy w tym kontekście nadmienić, iż ewaluacja jako proces badania oraz oceny wartości i jakości podejmowanych działań jest szczególnie ważna w kontekście „uczenia się” organizacji oraz doskonalenia realizowanych strategii, programów i projektów³³. Jej istotą jest bowiem użyteczność, to znaczy możliwość wykorzystania wyników w praktyce. Punktem wyjścia procesu ewaluacji powinno być zatem precyzyjne określenie celu i przedmiotu ewaluacji, a także sformułowanie kluczowych pytań, na które odpowiedzi będzie się poszukiwać. Następnie należy zweryfikować dostępne metody zbierania danych oraz źródła informacji³⁴.

Z uwagi na bardzo szeroki zakres strategii, jej ewaluacja nie będzie odnosić się do wszystkich aspektów realizacyjnych. Należy natomiast koncentrować się na zagadnieniach szczególnie istotnych dla Gminy Gołdap oraz partnerów lokalnych, takich jak skuteczność oraz efektywność działań. Przykładowe pytania, na które odpowiedź może dać ewaluacja:

³² Pytanie to będzie zasadne w 2023 r., o ile wcześniej nie zostanie podjęta decyzja przez władze Gminy o przedłużeniu okresu obowiązywania SRPS, albo nie nastąpią istotne zmiany w ustawie o pomocy społecznej, które w jakiś sposób przeformułują status strategii (np. SRPS jako obligatoryjny element strategii rozwoju).

³³ K. Olejniczak, M. Ferry, *Ewaluacja w praktyce sektora publicznego*, w: *Ewaluacja jako standard zarządzania w sektorze publicznym*, red. B. Pietras-Goc, Kraków 2008, s. 9-10.

³⁴ Ewaluacja może zakładać wykorzystanie różnorodnych metod i narzędzi badawczych (np. analiza danych zastanych, ankieta, wywiad indywidualny lub grupowy), aczkolwiek trzeba również pamiętać o wymogu praktyczności, czyli aby dane były gromadzone przy zachowaniu rozsądnych kosztów.

- w jakim stopniu cele SRPS zostały osiągnięte?
- jakie były sukcesy, a jakie przeszkody napotkano podczas wdrażania strategii?
- czy system zarządzania realizacją SRPS był skuteczny?
- czy podobne efekty można było osiągnąć przy wykorzystaniu innych instrumentów lub niższych nakładów finansowych?

Ewaluacja może być prowadzona: a) przez niezależny organizacyjnie, zewnętrzny podmiot np. firmę doradczą, b) przez podmiot wewnętrzny, ale zachowujący pewną niezależność, np. jednostka nie zaangażowana bezpośrednio we wdrażanie SRPS, c) w formie autoewaluacji, przez pracowników Ośrodka Pomocy Społecznej. Wybór formy i zakresu badań powinien zostać podjęty na podstawie analizy potrzeb wynikających z raportów monitoringowych oraz możliwości finansowania zadania przez budżet gminy, przy wsparciu ze strony zewnętrznych programów pomocowych.

Wskaźniki realizacji działań

W myśl ustawy o pomocy społecznej³⁵, przedmiotem monitoringu strategii rozwiązywania problemów społecznych będą wskaźniki, czyli zmienne wyrażane liczbowo, obrazujące stan realizacji poszczególnych działań. Zostały one określone w odniesieniu do kierunków działań pogrupowanych według celów szczegółowych oraz celów operacyjnych, których realizacji będą służyć.

Sformułowany poniżej katalog wskaźników ma charakter otwarty. Jeżeli w procesie monitoringu zostanie zidentyfikowana potrzeba rozszerzenia jego zakresu, możliwe jest wprowadzenie uzupełnień bez konieczności aktualizacji dokumentu. Stosowną decyzję w tym zakresie podejmuje Dyrektor Ośrodka Pomocy Społecznej w Gołdapi.

Uwaga: o ile to możliwe, monitoring wskaźników dotyczących osób powinien uwzględniać podział na kobiety i mężczyzn.

Cel strategiczny 1. Wzrost aktywności mieszkańców na rynku pracy poprzez poprawę ich zdolności do zatrudnienia lub prowadzenia działalności gospodarczej.

- Cel operacyjny 1.1. Wzmacnianie motywacji, kwalifikacji oraz doświadczenia zawodowego potrzebnego na rynku pracy.

Numer działania	Wskaźnik realizacji działania
1.1.1	Liczba kontraktów socjalnych i projektów socjalnych.
1.1.2	Liczba ofert pracy udostępnionych mieszkańcom Gminy Gołdap.
1.1.3	- Liczba mieszkańców Gminy Gołdap, którzy uczestniczyli w projektach aktywizacji zawodowej, w tym w podziale na poszczególne usługi i instrumenty rynku pracy. - Liczba osób, które dzięki otrzymanemu wsparciu podjęły zatrudnienie.
1.1.4	Liczba zorganizowanych targów pracy oraz bezpośrednich spotkań z pracodawcami.

- Cel operacyjny 1.2. Ułatwianie dostępu do rynku pracy osobom oraz grupom defaworyzowanym.

³⁵ Art. 16b ust. 2 pkt. 3 lit. d.

Numer działania	Wskaźnik realizacji działania
1.2.1	Liczba dzieci do 3 roku życia objętych opieką w żłobku, klubie dziecięcym lub u dziennych opiekunów – według form opieki.
1.2.2	Liczba inicjatyw promujących równość szans kobiet i mężczyzn na rynku pracy.
1.2.3	- Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które uczestniczyły w zajęciach reintegracji społeczno-zawodowej w KIS lub CIS. - Liczba osób, które ukończyły program reintegracji społeczno-zawodowej.
1.2.4	Liczba inicjatyw upowszechniających wiedzę o ekonomii społecznej oraz liczba odbiorców – według rodzajów zrealizowanych działań.
1.2.5	Liczba postępowań o zamówienie publiczne uwzględniających preferencje dla podmiotów zatrudniających osoby zagrożone wykluczeniem społecznym.

- Cel operacyjny 1.3. Poprawa potencjału lokalnej gospodarki do tworzenia legalnych, wysokiej jakości miejsc pracy.

Numer działania	Wskaźnik realizacji działania
1.3.1	- Liczba osób, które dzięki otrzymanemu wsparciu podjęły samozatrudnienie (jednoosobowa działalność gospodarcza). - Liczba spółdzielni socjalnych oraz miejsc pracy w tych podmiotach utworzonych dzięki wsparciu ze środków publicznych.
1.3.2	Liczba inicjatyw promujących walory miasta i gminy na zewnątrz.

Cel strategiczny 2. Zmniejszenie skali zagrożenia mieszkańców wykluczeniem społecznym związanym z ubóstwem, niepewnością mieszkaniową lub bezdomnością.

- Cel operacyjny 2.1. Wzrost kompetencji sprzyjających samodzielności i zaradności życiowej.

Numer działania	Wskaźnik realizacji działania
2.1.1	- Liczba rodzin oraz osób w rodzinach objętych pracą socjalną. - Liczba rodzin przypadających na 1 pracownika socjalnego. - Liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny.
2.1.2	Liczba inicjatyw edukacyjnych w zakresie prawa, ekonomii i finansów; liczba odbiorców tych działań.
2.1.3	Liczba osób i rodzin doświadczających trudności życiowych korzystających z pomocy psychologicznej, prawnej.

- Cel operacyjny 2.2. Zapewnienie dostępu do podstawowych dóbr i zasobów.

Numer działania	Wskaźnik realizacji działania
2.2.1	- Liczba rodzin i osób w rodzinach, które skorzystały z pomocy społecznej z powodu ubóstwa.

	- Liczba osób, którym przyznano zasiłek stały, okresowy i celowy. - Liczba osób, którym przyznano świadczenie niepieniężne.
2.2.2	Liczba zbiorów żywności, odzieży i innych podstawowych dóbr dla osób i rodzin najbardziej potrzebujących.
2.2.3	Liczba osób, które skorzystały ze świadczeń pomocy społecznej w postaci schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania.
2.2.4	Liczba działających na terenie gminy jadłodajni; liczba osób korzystających.
2.2.5	Liczba działających na terenie gminy ogrzewalni; liczba osób korzystających.
2.2.6	Liczba rodzin korzystających z usług sklepu socjalnego.

- Cel operacyjny 2.3. Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa mieszkaniowego.

Numer działania	Wskaźnik realizacji działania
2.3.1	Liczba rodzin objętych działaniami prewencyjnymi przed utratą mieszkania, eksmisją i bezdomnością.
2.3.2	- Liczba mieszkań komunalnych oraz mieszkań (lokali) socjalnych w zasobie gminy.
2.3.3	Liczba mieszkań oddanych do użytkowania w ramach budownictwa społecznego.
2.3.4.	Liczba mieszkań chronionych oraz liczba osób z nich korzystających.

Cel strategiczny 3. Wzmocnienie rodzin w wypełnianiu podstawowych funkcji, w szczególności w sferze opieki i wychowania dzieci.

- Cel operacyjny 3.1. Wzrost kompetencji rodziców, prawnych opiekunów oraz osób planujących założenie rodziny.

Numer działania	Wskaźnik realizacji działania
3.1.1	Liczba młodzieży uczestniczącej w zajęciach i spotkaniach przygotowujących do świadomego podjęcia decyzji o założeniu rodziny.
3.1.2	Liczba dostępnych form wsparcia dla kobiet w ciąży i ich małżonków/partnerów.
3.1.3	Liczba osób, które uczestniczyły w zajęciach „Szkoły dla rodziców i wychowawców” lub innych analogicznych formach edukacji.
3.1.4.	Liczba wydarzeń promujących prawidłowe wzorce funkcjonowania rodzin.

- Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępu do usług wsparcia dla rodzin, zwłaszcza doświadczających trudności opiekuńczo-wychowawczych.

Numer działania	Wskaźnik realizacji działania
-----------------	-------------------------------

3.2.1	- Liczba rodzin i osób w rodzinach, które skorzystały z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. - Liczba asystentów rodziny zatrudnionych na terenie gminy; liczba rodzin korzystających z ich pomocy. - Liczba rodzin korzystających z pomocy rodzin wspierających, wolontariuszy, grup samopomocowych.
3.2.2	- Liczba placówek wsparcia dziennego działających w formie opiekuńczej, specjalistycznej lub pracy podwórkowej. - Liczba dzieci i młodzieży/liczba rodzin korzystających z placówek wsparcia dziennego.
3.2.3	Liczba osób, które skorzystały z poradnictwa rodzinnego.

- Cel operacyjny 3.3. Pomoc dzieciom i młodzieży w kształceniu i wszechstronnym rozwoju.

Numer działania	Wskaźnik realizacji działania
3.3.1	Liczba inicjatyw zorganizowanych przez placówki oświatowe mających na celu pedagogizację rodziców oraz większe włączenie ich w życie szkoły.
3.3.2	Liczba dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w różnych formach.
3.3.3	Liczba dzieci i młodzieży uczestniczących w zajęciach pozalekcyjnych i pozaszkolnych – według rodzajów zajęć.
3.3.4.	Liczba placówek oświatowych, w których zrealizowano projekty i inwestycje służące poprawie jakości kształcenia.
3.3.5	- Liczba dzieci i młodzieży będących wolontariuszami. - Liczba dzieci i młodzieży uczestniczącej w wymianie międzynarodowej.
3.3.6	Liczba szkół zapewniających uczniom możliwość korzystania z pomocy psychologicznej, pedagogicznej, opieki pielęgniarskiej i stomatologicznej, a także doradztwa zawodowego.

Cel strategiczny 4. Wzrost poziomu bezpieczeństwa mieszkańców dzięki ograniczeniu skali uzależnień, przemocy w rodzinie oraz przestępczości.

- Cel operacyjny 4.1. Wzmocnienie oddziaływań profilaktycznych i prewencyjnych w zakresie uzależnień, przemocy w rodzinie i przestępczości.

Numer działania	Wskaźnik realizacji działania
4.1.1	Liczba inicjatyw propagujących wiedzę na temat uzależnień i innych czynników szkodliwych dla zdrowia.
4.1.2	Liczba wydarzeń promujących zdrowy, aktywny styl życia bez nałogów.
4.1.3	Liczba kampanii społecznych na temat przemocy w rodzinie.

4.1.4.	Liczba osób uczestniczących w środowiskowych programach profilaktyczno-edukacyjnych.
4.1.5	- Liczba stwierdzonych przestępstw oraz wykroczeń przeciwko ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. - Liczba kontroli punktów sprzedaży napojów alkoholowych przeprowadzonych przez GKRPA.
4.1.6	Liczba wydarzeń podnoszących świadomość w zakresie bezpieczeństwa publicznego.

- Cel operacyjny 4.2. Poprawa dostępu do wsparcia dla osób i rodzin zagrożonych uzależnieniem, przemocą domową i kryzysem.

Numer działania	Wskaźnik realizacji działania
4.2.1	- Liczba założonych Niebieskich Kart przekazanych do rozpatrzenia przez zespół interdyscyplinarny. - Liczba osób, z którymi GKRPA przeprowadziła rozmowy motywacyjne. - Liczba wniosków GKRPA do sądu rejonowego w sprawie postanowienia o przymusowym leczeniu odwykowym.
4.2.2	Liczba porad udzielonych przez Gminny Punkt Informacyjno-Konsultacyjny.
4.2.3	Liczba osób uzależnionych i współuzależnionych, które uczestniczyły w terapii, programach wspierających dalsze zdrowienie lub programach redukcji szkód.
4.2.4.	Liczba działających grup wsparcia i grup samopomocowych.
4.2.5	Liczba osób korzystających z pomocy w ramach ośrodka interwencji kryzysowej.
4.2.6	Liczba sprawców przemocy skierowanych do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych.

Cel strategiczny 5. Poprawa jakości życia osób starszych, niepełnosprawnych oraz ciężko lub przewlekle chorujących w środowisku zamieszkania.

- Cel operacyjny 5.1. Zapewnienie dostępności różnych form opieki i wsparcia dla osób o ograniczonej samodzielności.

Numer działania	Wskaźnik realizacji działania
5.1.1	Liczba osób, które korzystały z usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych.
5.1.2	Liczba działań upowszechniających pomoc sąsiedzką, wolontariat oraz grupy samopomocowe dla osób starszych, niepełnosprawnych, chorujących oraz ich rodzin.
5.1.3	- Liczba placówek zapewniających opiekę w formie całodobowej lub pobyt dzienny dla osób starszych, chorujących, niepełnosprawnych. - Liczba miejsc w placówkach/liczba osób korzystających.

5.1.4	Liczba działań upowszechniających informacje o uprawnieniach i dostępnych formach pomocy.
-------	---

- Cel operacyjny 5.2. Stworzenie otoczenia społecznego sprzyjającego aktywności i integracji osób starszych, chorujących oraz niepełnosprawnych.

Numer działania	Wskaźnik realizacji działania
5.2.1	- Liczba obiektów użyteczności publicznej, w których zlikwidowano bariery architektoniczne i komunikacyjne. - Liczba mieszkań, w których zlikwidowano bariery architektoniczne.
5.2.2	- Liczba wydarzeń o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym, rekreacyjnym i turystycznym. - Liczba bezpośrednich uczestników wydarzeń wśród osób starszych, chorujących oraz niepełnosprawnych.
5.2.3	Liczba inicjatyw upowszechniających wiedzę na temat zagrożeń dla bezpieczeństwa fizycznego i materialnego seniorów i osób niepełnosprawnych.
5.2.4.	Liczba akcji i imprez służących integracji oraz przełamywaniu stereotypów dotyczących osób starszych i niepełnosprawnych w społeczeństwie; liczba osób uczestniczących.

Cel strategiczny 6. Wzrost zaangażowania mieszkańców w życie społeczności lokalnych oraz całej Gminy.

- Cel operacyjny 6.1. Wzrost oddolnej aktywności i integracji społecznej.

Numer działania	Wskaźnik realizacji działania
6.1.1	Liczba nowoutworzonych lub zmodernizowanych obiektów służących aktywności społecznej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej ludności.
6.1.2	Liczba programów służących integracji oraz organizowaniu społeczności lokalnej; liczba uczestników.
6.1.3	- Wartość środków finansowych z budżetu gminy przekazanych na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe oraz podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. - Liczba zrealizowanych zadań.
6.1.4.	Liczba wydarzeń lokalnych; liczba uczestników.

- Cel operacyjny 6.2. Poprawa dostępności przestrzeni publicznej oraz komunikacji pomiędzy władzami gminy a obywatelami.

Numer działania	Wskaźnik realizacji działania
6.2.1	Liczba przeprowadzonych konsultacji społecznych z mieszkańcami gminy.

6.2.2	Liczba zespołów o charakterze inicjatywnym, konsultacyjnym i opiniodawczym.
6.2.3.	Liczba upowszechnionych informacji.

Cel strategiczny 7. Poprawa jakości działań realizowanych w sferze gminnej polityki społecznej.

- Cel operacyjny 7.1. Profesjonalizacja działań instytucji i organizacji lokalnych w zakresie rozwiązywania problemów społecznych.

Numer działania	Wskaźnik realizacji działania
7.1.1	Liczba przeprowadzonych badań i analiz na temat problemów społecznych.
7.1.2	Liczba pracowników służb społecznych, którzy uczestniczyli w różnych formach podnoszenia kompetencji i kwalifikacji zawodowych.
7.1.3	Liczba pracowników instytucji pomocy społecznej wykorzystujących innowacyjne metody pracy.
7.1.4.	Liczba wdrożonych/stosowanych standardów pracy z osobami znajdującymi się w trudnej sytuacji życiowej.
7.1.5.	Liczba pracowników służb społecznych korzystających z superwizji i wsparcia psychologicznego.

- Cel operacyjny 7.2. Wzmocnienie lokalnej współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej.

Numer działania	Wskaźnik realizacji działania
7.2.1	Liczba funkcjonujących sieci wymiany informacji oraz partnerstw lokalnych.
7.2.2 7.2.3 7.2.4.	- Liczba spotkań roboczych służących wspólnemu rozwiązywaniu problemów społecznych, w tym spotkań dot. wdrażania i monitoringu strategii oraz opracowania programów gminnych. - Liczba podmiotów uczestniczących w tych spotkaniach.

Wskaźniki obrazują ilościowy aspekt działań, dlatego też ważne będzie, aby w raportach z monitoringu umieszczać również opis tego, co zostało faktycznie zrobione. Źródłem danych służących określeniu skali oraz zakresu zrealizowanych działań będą rejestry i sprawozdania instytucji publicznych, w szczególności jednostek organizacyjnych gminy i powiatu, a także informacje udostępnione przez podmioty niepubliczne (zwłaszcza te, które realizują zadania państwa w zakresie polityki społecznej przekazane im przez organy administracji rządowej lub samorządy).

2.4. Ramy finansowe strategii

Realizacja kierunków działań zaplanowanych w *Strategii rozwiązywania problemów społecznych Gminy Gołdap na lata 2016-2023* wymaga odpowiednich zasobów finansowych,

bowiem każde przedsięwzięcie generuje określone koszty. Podstawowym źródłem finansowania strategii będzie budżet Gminy Gołdap. Większość kierunków działań mieszczących się w sferze lokalnej polityki społecznej realizują bowiem jednostki organizacyjne i pomocnicze gminy w ramach swoich podstawowych, statutowych zadań. Pewien zakres działań jest ponadto możliwy do realizacji komplementarnie lub nawet wspólnie przez Samorząd Gminy, Powiatu Gołdapskiego, Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz inne JST – na podstawie zawieranych pomiędzy nimi porozumień.

ŚRODKI KRAJOWE

- Budżet Gminy Gołdap
- Budżet samorządu powiatu i województwa
- Budżet państwa (np. dotacje celowe ministerstw, NFZ, PFRON, Fundusz Pracy).

ŚRODKI UNIJNE

- Krajowe Programy Operacyjne
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2014-2020
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020

GRANTY I ŚRODKI PRYWATNE

- Środki pochodzące z fundacji prywatnych
- Mechanizm 1%, darowizny
- Zbiórki publiczne

Duża część środków na lokalną politykę społeczną będzie pochodzić z budżetu państwa. Chodzi zarówno o transfery w postaci subwencji ogólnej jak i dotacji celowych, z których część trzeba będzie pozyskać startując w konkursach. W tej kategorii mieszczą się bowiem programy rządowe oraz programy ministerstw, takie jak „Senior-Wigor” czy „Świetlica – Dzieci – Praca”, a także dwa duże programy adresowane do organizacji pozarządowych: Fundusz Inicjatyw Obywatelskich oraz Program na rzecz Aktywizacji Osób Starszych.

Druga grupa źródeł finansowania to przede wszystkim środki z Funduszy Europejskich dostępne w ramach perspektywy obejmującej lata 2014-2020. Polska otrzyma w niej około 4,5 mld euro więcej niż w latach 2007-2013; na politykę spójności przeznaczy 82,5 mld euro. Dla założeń SRPS szczególne znaczenie będą miały Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój oraz Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2014-2020, umożliwiające pozyskiwanie środków z Europejskiego Funduszu Społecznego na walkę z ubóstwem i wykluczeniem społecznym, a także Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020.

W trzeciej grupie źródeł finansowania mieszczą się natomiast środki prywatne pochodzące z fundacji (np. Fundacja im. Stefana Batorego, Fundacja Bankowa im. Leopolda Kronenberga, Fundacja PZU), pieniądze od sponsorów, środki z 1% dla organizacji pożytku publicznego, darowizny, zbiórki publiczne i inne. Ta grupa jest dostępna przede wszystkim dla organizacji pozarządowych, dlatego też nieodzowna będzie współpraca gminy z III sektorem – w formie wzajemnego informowania o planowanych i realizowanych działaniach, a także przy okazji projektów partnerskich.

Niektóre spośród wymienionych źródeł finansowania umożliwiają zarówno pozyskiwanie wsparcia na realizację inwestycji „miękkich”, czyli projektów służących rozwojowi kapitału

ludzkiego i społecznego, jak i inwestycji „twardych” w budowę i modernizację infrastruktury drogowej, ochrony środowiska czy rozwój przedsiębiorczości. Obie te ścieżki powinny być wdrażane komplementarnie jako współzależne kierunki działań na rzecz poprawy warunków i jakości życia mieszkańców.

W świetle zaprezentowanych wcześniej założeń aksjologicznych strategii, należy postulować stopniowy, procentowy **wzrost wydatków publicznych na usługi aktywizujące oraz specjalistyczne wsparcie organizowane w formie środowiskowej**, jak również programy i projekty służące rozwojowi kapitału ludzkiego i społecznego. Powinno się to odbywać kosztem zmniejszania świadczeń socjalnych (przede wszystkim pieniężnych), które bardzo często stanowią bodziec do dezaktywizacji społeczno-zawodowej, zamiast wspierać osoby i rodziny w poradzeniu sobie z sytuacjami trudnymi.

Określenie bardziej precyzyjnych ram finansowych strategii nie wydaje się obecnie możliwe ani celowe. Czynnikiem ograniczającym planowanie finansowe w ramach SRPS są: szeroki zakres tematyczny dokumentu, ośmioletni okres jego obowiązywania, konkursowy charakter większości programów pomocowych (z punktu widzenia gminy – „incydentalność” wsparcia). Dodatkowo, dynamicznie zmieniającą się rzeczywistość, w tym zewnętrzne uwarunkowania prawne i ekonomiczne, powodują, iż określanie w momencie tworzenia strategii wysokości środków potrzebnych do realizacji jej zadań (zarówno po stronie dochodów jak i wydatków) stanowi poważne wyzwanie. Dlatego też adekwatne do faktycznych potrzeb kosztorysy będą tworzone w momencie planowania i aktualizacji budżetu Gminy Gołdap (w tym planów finansowych poszczególnych jednostek organizacyjnych) oraz opracowywania projektów uszczegóławiających założenia strategii.